

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Andra Kammaren. N:o 18.

Onsdagen den 16 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt behandling statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos.

Punkten 4.

Utskottets i denna punkt gjorda hemställan förklarades hafva, i följd af kammarens i fråga om punkten 1 fattade beslut, förfallit.

Punkten 5.

Mom. a) och b).

Biföllos.

Mom. c).

Utskottets hemställan förklarades hafva af ofvan omnämnda anledning förfallit.

Efter föredragning af *mom. d)* anförde

Herr von Friesen: Herr talman! Som kammaren behagade finna, är detta förslag under mom. d) gjordt under förutsättning af bifall till hvad under mom. a), b) och c) i samma punkt är föreslaget. Nu är hvad som föreslagits under mom. a) och b) utaf kammaren bifallet, men hvad som föreslagits under mom. c) har genom kammarens beslut under punkt 1:o förfallit, och i följd deraf måste

siffrorna här i mom. d) något ändras. Det är visserligen icke svårt att säga, huru det bör ske, men kanhända kammaren dock vill taga sig någon betänketid, och med anledning deraf får jag hemställa, att detta mom. d) af punkten 5:o måtte återremitteras.

Vidare yttrades ej. Momentet återremitterades.

Punkten 6.

Bifölls.

Punkten 7.

Utskottets hemställan förklarades hafva förfallit.

Punkten 8.

Herr von Friesen yttrade: Herr talman! Äfven här är förhållandet, att en af de punkter, som äro förutsättningar för den i den föredragna punkten gjorda hemställan, blifvit bifallen, nemligen punkt 6:o, och en afslagen, nemligen punkt 1:o. I följd häraf måste äfven här siffrorna undergå förändring, på grund hvaraf jag af samma skäl som nyss ber att äfven i denna punkt få yrka återremiss.

Punkten återförvisades.

Punkten 9.

I punkt 9:o under denna hufvudtitel hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen *dels* att medgifva, att ett ålderstillägg af 300 kronor finge från fjerde hufvudtitelns anslag till ålderstillägg utgå till tygskrifvare med lön på stat vid Första Svea, Första Göta och Vendes artilleriregementen samt Vaxholms och Karlsborgs artillericorpsar efter fem års väl vitsordad tjenstgöring i befattningen; och *dels* att öka anslaget till ålderstillägg, nu kronor 9,500, med 30,500 till kronor 40,000.

Utskottet hemställde:

dels att Kongl. Maj:ts framställning om ett ålderstillägg af 300 kronor åt tygskrifvare med lön på stat vid Första Svea, Första Göta och Vendes artilleriregementen samt Vaxholms och Karlsborgs artillericorpsar icke måtte af Riksdagen bifallas,

dels att Riksdagen måtte öka förslagsanslaget till ålderstillägg, nu 9,500 kronor, med 20,500 kronor till 30,000 kronor.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Pantzarhielm: Herr grefve och talman, mina herrar! Kongl. Maj:t har föreslagit, att ett ålderstillägg af 300 kronor skulle

Angående
ålderstillägg
åt åtskillige
tygskrifvare.

utgå till tygskrifvare med lön på stat vid Första Svea, Första Göta och Vendes artilleriregementen samt Vaxholms och Karlsborgs artilleri-corporser efter fem års väl vitsordad tjenstgöring.

*Angående
ålderstillägg
åt åtskillige
tygskrifvare.
(Forts.)*

Denna Kongl. Maj:ts framställning är på det lifligaste tillstyrkt icke allenast af departementschefen, utan äfven af generalfältygmästaren samt utaf arméförvaltningen och alla de tygmästare, som haft att yttra sig i frågan.

Hela det härigenom ökade anslaget skulle blott uppgå till 1,500 kronor om året, men icke desto mindre säger utskottet, att det icke kunnat öfvertygas af de anförda skälen, utan tillägger, att utskottet ansett, att, då vid de under senare år nyuppsatta artilleriregementena icke finnes några tygskrifvare, dessa äfven kunde undvaras vid de andra, äldre trupptörbanden; och att det följaktligen icke finnes något skäl att bevilja detta anslag, utan kunde det fast hellre ifrågasättas att tygskrifvarebefattningarna snarare borde indragas.

Denna utskottets förmodan är redan besvarad af generalfältygmästaren, som säger, att »en förbättrad aflöning för tygskrifvarne syntes vara fullt berättigad och af behöfvet påkallad ej allenast ur synpunkten af denna personals, på grund af ökade lefnadsomkostnader, bekymmersamma ekonomiska ställning, utan äfven på det att dugliga och fullt pålitliga personer må till tygskrifvarebefattningarna *fortfarande* kunna erhållas.» Alltså tyckes det icke vara fråga om att indraga dessa befattningar, och de äro sannerligen också, enligt min erfarenhet, väl behöfliga. Och under sådan förutsättning kan väl ingen anse, att en lön af 1,000 kronor för dessa tygskrifvare kan i längden vara tillräcklig, i synnerhet då, såsom generalfältygmästaren påvisat, deras utsigter till befordran äro mycket ringa.

Jag har sjelf varit artillerist och vet därför, att dessa tygskrifvare hafva ett mödosamt och ansvarsfullt arbete, hvarför de tvifvelsutan äro väl förtjenta af någon uppmantran.

Jag får således tillstyrka, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t i denna punkt föreslagit.

Häruti instämde herrar *Nydahl, A. Hedin* och *K. G. Karlsson*.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det är uppenbart, att det är önskvärdt för tygskrifvarne att få denna ökning i lön. Men utskottet har utgått från den synpunkten, att tygskrifvarne äro öfverflödiga och att följaktligen deras befattningar skulle kunna indragas. Det är därför utskottet ej kunnat vara med om det här föreslagna ålderstillägget. Det vore ju också föga välbetänt att, om dessa platser icke skola bibehållas längre än under nu varande innehafvarnes tjenstgöringstid, dock öka lönen för dem.

På grund af dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Kiblerg: Jag är i det närmaste förekommen af min ärade kamrat inom statsutskottet, men ber dock att få säga några ord.

Det synes mig alldeles påtagligt, att, när det visat sig möjligt att organisera de nyuppsatta artilleritrupperna på ett sådant sätt, att de ifrågavarande tjenstemännen der äro öfverflödiga, man äfven

*Angående
ålderstillägg
åt åtskillige
tygskrifvare.
(Forts.)*

kan tänka sig, att en dylik organisation med afseende på de äldre truppförbanden vore möjlig. I mån som tygskrifvarne afgå ur tjensten, kan man ju, synes mig, indraga deras befattningar. Och att under sådana förhållanden öka deras lön torde kammaren finna mindre lämpligt.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Det är med en verkligt stor tillfredsställelse, som jag finner mig från ett håll, som jag icke väntat, fått en bundsförvandt till det förslag, som Kongl. Maj:t i förevarande punkt framlagt.

Om herrarne läsa igenom förslaget, finna herrarne, att tygskrifvarne hos generalfältygmästaren och chefen för artilleriet gjort en framställning om ålderstillägg, hvilken kan sägas vara ganska befogad. De framhålla dervid bland annat, att deras utsigter till befordran äro ringa, då de platser, till hvilka de kunna aspirera, ej stå öppna ensamt för dem, utan för hvilken annan som helst; hvartill kommer, att deras löneförmåner icke motsvara dem, som tjenstemän i samma rangklass som tygskrifvarne åtnjuta. Och då man tillika vet, att deras arbete är ganska tråget, och då kammaren eljest plägar visa sig välvillig mot personer i denna ställning, kan jag icke neka, att det förvånat mig, att statsutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka denna lilla utgift, i synnerhet som det gäller en klass af tjenstemän, som borde vara föremål för större intresse.

Jag ber alltså för min del att få uttala önskvärdheten deraf, att Kongl. Maj:ts förslag i denna del måtte af kammaren bifallas.

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att de skäl för afslag, som af de ärade statsutskottsledamöterna framdragits, icke torde hålla streck. Ty äfven om statsutskottet anser, att dessa tygskrifvarebefattningar äro eller vid nuvarande innehafvarnes afgång bliva öfverflödiga, hvilket jag för min del med anförande af generalfältygmästarens skrifvelse i ämnet nyss förklarar mig icke kunna gå in på, är detta en sak för sig.

En annan sak är deremot, om tygskrifvarne, så länge de äro i tjenst — ty man tänker väl icke genast kasta ut dem på gatan — och väl fylla sina åligganden, icke kunna vara förtjenta af ett löne-tillägg. Att såsom skäl deremot åberopa den omständigheten, att tjänsterna vid deras afgång möjligen komma att indragas, synes mig vara en egendomlig logik.

Jag får fortfarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr Erickson i Bjersby: Då herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss nämnde, att han med tillfredsställelse hörde att herr Pantzarhielm biträdde honom i den sak, om hvilken här är fråga, får jag för min del säga, att det förvånar mig, att herr Pantzarhielm uttalat sig på sätt han gjort såväl rörande nu fördragna punkt som punkt 1:o) af detta betänkande. Jag anser, att statsutskottet anført goda skäl för att Kongl. Maj:ts föreliggande förslag icke bör af Riksdagen bifallas, och detta särskildt af den anled-

ningen, att dessa tygskrifvaretjenster torde vara obehöfliga och antagligen komma att, i den mån, som de nuvarande innehafvarne af tjänsterna afgå, indragas.

Ifrågavarande tjänstemän hafva nu en årlig lön af 1,000 kronor förutom inqvarteringsersättning. Med tanke på de ringa kompetensvilkor, som erfordras för att blifva antagen till tygskrifvare, och att dessa tjänstemän hafva utsigt att vinna befordran till bättre aflönade beställningar, må man väl kunna påstå, att deras nuvarande aflöning är jämförelsevis ganska god.

Ser man på de skäl, som af tygskrifvarne anförts till stöd för deras fordran på högre aflöning, så finner man i statsrådsprotokollet, att de särskildt framhållit den stegring i priset på lifsförnödenheter, som skulle hafva inträdt på senare tiden. Jag vill då fråga: hafva verkligen prisen på lifsförnödenheter under senare tider stegrats i så väsentlig grad, att detta förhållande kan betinga en dylik fordran på ökad aflöning? På en sådan fråga svarar jag för min del *nej*. Och det är med tillfredsställelse jag nu begagnar tillfället att framhålla detta, ty snart sagdt hvarje gång kraf på dylika löneförhöjningar, ifrågasättas, anføres just det skälet. Men man behöfver ej tänka långt tillbaka i tiden, för att finna, att prisen på lifsförnödenheter *då* i allmänhet vore högre än nu.

Jag skall i allt fall medgifva, att lefnadsomkostnaderna på senare tider ökats. Men hvarför? Icke är det därför, att priset på bröd och andra nödiga lifsmedel blifvit fördyrade, utan det är helt andra förhållanden, som gjort detta. Orsaken är nog den, att man nu i allmänhet förer ett i alla afseenden dyrare lefnadsätt än förr. Sådana ökade lefnadsomkostnader, torde näppeligen staten böra betala.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på bifall till det af herr Pantzarhielm under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 9:de punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Pantzarhielm under öfverläggningen framställda förslag.

Angående
ålderstillägg
åt åtskillige
tygskrifvare.
(Forts.)

Angående
ålderstillägg
åt åtskillige
tygskrifvare.
(Forts.)

Omröstningen visade 112 ja mot 75 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 10.

Bifölls.

Punkten 11.

Utskottets hemställan förklarades hafva förfallit.

Punkterna 12—14.

Biföllos.

Vid föredragning dernäst af *punkten 15* angående minskning af anslaget till garnisonssjukhusen i Stockholm och Karlsborg begärdes ordet af

Herr Sta aff, som yttrade: Herr talman! Mina herrar! Vid betraktande af den utaf regeringen nu föreslagna staten för garnisonssjukhuset, finner man, att några aflöningsförmåner för en hittillsvarande kommissarie, anställd vid allmänna garnisonssjukhuset, icke uppförts i den nya staten. Detta kan gifva anledning till ett par reflexioner, som jag vill tillåta mig anställa. Denne kommissarie vid allmänna garnisonssjukhuset är anställd på grund af s. k. konstitutorial, han har varit anställd der öfver 10 år och han har, efter hvad jag sport, en väl vitsordad tjenstgöring såsom kommissarie. Den omständigheten att aflöningsförmånerna nu äro slojade i den nya staten angifver emellertid, så vidt jag kan förstå, att regeringen icke ansett, att hans anställning är af sådan beskaffenhet, att han skulle ega laglig rätt att göra anspråk på dess fortvaro. Det är ju möjligt att så också är förhållandet, och jag skall icke för närvarande underkasta den frågan någon pröfning. Jag skall endast anmärka, att det i allt fall synes hårdt för en tjensteman, som under så pass lång tid väl skött sitt värf, att i följd af en omorganisation utan vidare blifva afskedad eller åtminstone riskera att afskedas, för så vidt han icke underkastar sig vilkor, som måhända för honom äro synnerligen betungande.

Vidare skall jag tillåta mig anmärka, att det finnes en egenomlig brist på öfverensstämmelse mellan den tolkning af begreppet konstitutorial, som af regeringen gafs vid förra riksdagen, och den, som nu, så vidt min tolkning af hvad som skett är riktig, har gifvits åt samma begrepp vid denna riksdag.

Vid förra riksdagen anförde statsrådet och chefen för civildepartementet uti ett yttrande till statsrådsprotokollet, som låg till grund för Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående löne-reglering för personalen vid statens jernvägar, följande: »att personalen ock skall, såsom styrelsen framhåller, kunna i administrativ väg från sin tjenst skiljas, torde ligga i sjelfva begreppet konstitutorial. Det är dock väl att märka, att sådant skiljande kan ega rum

endast på grund af verkligt tjenstefel, som med iakttagande af laga former beifrats; den beslutande handlar dervid under tjenstemannansvar, och vederbörande har sig öppen rätten att öfver beslutet anföra besvär».

Uti chefens för civildepartementet anförda yttrande, d. v. s. yttrandet i dess helhet, instämde statsrådets öfriga ledamöter och deribland äfven statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet. Uti det yttrande af denne sistnämnde, som ligger till grund för den Riksdagens behandling nu underkastade framställning under fjerde hufvudtitel, hafva statsrådets öfriga ledamöter och bland dem chefen för civildepartementet instämt.

Nu är frågan: om en forskare i framtiden skulle söka taga reda på, hvilken hemul den svenska regeringen har gifvit för den ena eller andra innebörden af begreppet konstitutorial, hvart skall han då gå? Till statsrådets protokoll af 1897 eller till statsrådets protokoll af 1898? Med denna fråga skall jag tillåta mig att sluta. Jag har icke något yrkande att göra.

Vidare anförde:

Herr A. Hedin: Jag skulle vara tacksam, och jag tänker att det äfven skulle vara fallet med min ärade kamrat, som nu satte sig, om någon af statsutskottets ledamöter skulle vilja upplysa oss om, huruvida statsutskottet tagit denna fråga i öfvervägande. Såsom ärendet nu föreligger, synes det sannolikt, att man står i begrepp att begå en verklig orättvisa. Detta kan väl icke ursäktas dermed, att mannen i fråga, som i många och långa år med godt vitsord beklädt sin tjenst, redan en gång förut varit föremål för en orättvis behandling — detta enligt uttryckligt erkännande af en f. d. ledamot af Konungens råd. Det fans tillförne vid garnisonssjukhuset en sjukhusskrifvaretjenst, hvilkens göromål väl icke voro så alldeles obetydliga, eftersom tjensten var aflönad med 1,200 kronor, nemligen 1,000 kronor i lön och 200 kronors tjenstgöringspenningar. Denna tjenst har indragits, och derom är väl ingenting att säga, ehuru jag icke kan erinra mig nu, att denna fråga har passerat vederbörlig behandling, men att man vid indragandet af tjensten helt enkelt beordrade sjukhuskommissarien att bestrida de göromål, som förut varit förenade med sjukhusskrifvaretjensten, helt enkelt genom en order derom och därför ersatte honom med ett skrifvarearfvode af 500 kronor, hvilket således icke på långt när svarade mot hvad sjukhusskrifvaren hade i löneförmåner, det kan väl icke från någon rimlig synpunkt försvaras. Om han nu en gång tåligt fogat sig i detta föreläggande — ty det fans väl ingen annan utväg — som jag tror var en verklig orätt, så kan det väl icke utgöra skäl att behandla honom nu så, som min ärade kamrat nyss förutsatte att meningen kunde vara, och som jag fruktar att meningen också är.

För den händelse att statsutskottet skulle hafva särskildt fäst sig vid denna punkt, upprepar jag, att det skulle vara intressant för oss att få veta, huru statsutskottet har bedömt saken.

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr greve och talman, mina herrar! Herrarne hafva nog vid genomläsandet af Kongl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande sett, hvilka vedervärdigheter denna fråga om allmänna garnisonssjukhusets omorganisation har genomgått, och att det för statsrådet varit förenadt med en viss svårighet att få fram den vid denna riksdag. Det lyckades emellertid, och den stat, som här föreligger, har af utskottet blifvit tillstyrkt.

Hvad särskildt beträffar den anmärkning, som nu blifvit gjord, torde den bero på ett misstag. Om herrarne se på staten för allmänna garnisonssjukhuset, skola herrarne der finna upptagen en tjänsteman, om hvilken det heter: »sjukhusintendent: uppbär lön å intendenturcorpsens stat». Den sjukhuskommisarie, som för närvarande finnes, får också sin lön på intendenturcorpsens stat, och det skulle således ej komma att vederfaras honom någon olägenhet, om detta förslag blefve antaget eller icke.

Jag vill dermed ej säga, att den nuvarande sjukhuskommisarien ovilkorligen skall blifva sjukhusintendent, men jag kan ej inse, att han genom föreliggande förslags antagande komme att lida någon förlust.

Under sådana förhållanden synes det mig, att kammaren ej har någon anledning att icke antaga det föreliggande förslaget.

Herr A. Hedin: Jag har icke gjort något yrkande om afslag på den föreliggande punkten, och det har ej heller min ärade kamrat gjort.

Emellertid framgår det ej af statsrådet och chefens för landtförvarsdepartementet yttrande, att det skulle föreligga någon garanti mot att icke den orätt kan komma att inträffa, som vi befarat, ty herr statsrådet behagade sjelf yttra, att det icke vore säkert, att den nuvarande sjukhuskommisarien får denna nya befattning på intendenturstaten, och i sådant fall står han uppenbarligen utan sin nu innehafvande befattning. Ty denna skall väl, föreställer jag mig, ersättas af den befattning, som är upptagen i förslaget till aflöningsstat vid den punkt, som nu är föredragen. Om den nuvarande sjukhuskommisarien tränges undan från den befattningen, så står han på bar backe, om han ej är oberoende af löneförmåner.

Vi hafva dock ej uttalat något klander eller framställt något yrkande om afslag, utan endast anhållit om en upplysning.

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Jag vill blott ännu en gång erinra derom, att sjukhuskommisarien nu uppbär sin lön från *intendenturcorpsens* stat och kommer fortfarande att så göra.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Då direkt fråga blifvit framställd till statsutskottet, skall jag bedja att få säga några ord. Jag skall då hänvisa till den gamla staten — jag har här i handen — och der finnes icke upptagen någon sjukhuskommisarie.

Vi hafva i statsutskottet pröfvat frågan, och det förslag, som nu föreligger, hafva vi ansett lämpligt. Emellertid finnes ingen sjukhuskommisarie på den gamla staten och ingen heller på den nya.

Härmed var öfverläggningen slutad. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16—33.

Biföllos.

Punkten 34.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att *dels* medgifva, att 240,000 kronor af en per mille-fonden finge under innevarande år ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att användas *till befästringsarbeten jemte bestyckning och anordningar för försvarets ledning vid inloppet till Göteborg, dels ock* för enahanda ändamål på extra stat för år 1899 anvisa 130,600 kronor; men hemställde utskottet, på anförda skäl, att hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit icke måtte af Riksdagen bifallas.

Angående ifrågasatt anslag till Göteborgs befästande.

Beträffande en del af motiveringen till denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Pehrson* i Törneryd, *Erickson* i Bjersby, *Sjö*, *Petersson* i Dänningelanda, *Persson* i Tällberg och *Ollas A. Ericsson*.

Efter föredragning af punkten anförde nu:

Herr *Erickson* i Bjersby: Mot den motivering, som utskottet anført för sitt afstyrkande af hvad Kongl. Maj:t i denna punkt begärt, hafva jag och några andra ledamöter af utskottet från Andra Kam-maren anmält vår reservation. Vi anse nemligen, att Riksdagen, innan befästringskomitén afgifvit sitt utlåtande, icke bör göra något uttalande i sak eller, hvad angår de olika platser, der befästringars anläggande möjligen kan ifrågasättas, på förhand gifva den ena platsen något företräde framför den andra, utan i fråga derom för närvarande ställa sig alldeles neutral äfven i en motivering. Men så har utskottet ej gjort. Ty i den motivering, som utskottet anført för afslag å Kongl. Maj:ts proposition angående inköp af mark för befästringsanläggningar vid Tingstäde å Gotland, har utskottet endast anført, att utskottet ej ansett det vara lämpligt att deröfver utlåta sig, förrän den utredning, som befästringskomitén kommer att afgifva, framlagts. Och det hade väl varit följdriktigt, att utskottet — man må hafva hvilken åsigt som helst i saken — på samma sätt motiverade sitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag i fråga om befästringars anläggande vid Göteborg. Sitt afstyrkande om inköp af jord för möjligen blifvande befästring vid Tingstäde å Gotland motiverar utskottet med dessa ord: »Enär utskottet ej kan dela departementschefens åsigt om lämpligheten att, innan befästringskomitén afgifvit utlåtande, inköpa mark för befästringsanläggningar vid Tingstäde — — har utskottet funnit Kongl. Maj:ts framställning icke böra af Riksdagen bifallas». Oaktadt inom utskottet yrkande framstälts om enahanda motivering i förevarande fall, har dock utskottet nu, enligt

Angående
ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.

(Forts.)

min mening, genom orden »*huru viktigt detta*» (Göteborgs befästande) »*än må vara*», velat gifva Göteborg ett visst företräde. Jag skall ej inlåta mig på frågan om, huruvida Göteborgs befästande är viktigt eller ej; men jag vidhåller, att, innan man fått se resultatet af den utredning som pågår, man bör skipa lika rätt beträffande de olika platser, der det kan finnas nödvändigt att anlägga befästningar; och deri finnes anledningen, hvarför jag icke kunnat vara med om förevarande hemställans motivering på det sätt utskottet föreslagit.

Man kommer visserligen att invända häremot, att hvad utskottet skrifvit i sin motivering ingenting betyder i sak. Jag hemställer dock: har icke statsutskottet skrifvit mera till fördel för Göteborg än för Gotland? Då man sagt: »*huru viktigt detta än må vara*», så har man, enligt mitt förmenande, på förhand betonat, att Göteborgs befästning bör i främsta rummet påtänkas. Det är mycket möjligt, att utredningen kommer att visa det resultatet, att Göteborg bör i främsta rummet befästas, men först då, när sådant visats, bör Riksdagen uttala sig i *saken*.

Ordnandet af rikets fasta försvar kommer att kräfva summor, inför hvilka, då de blifvit kända, största delen af nationen kommer att ställa sig tveksam. I den kongl. propositionen beräknas, som man ser, den återstående kostnaden till ej mindre än omkring 33 millioner kronor. Enligt min öfvertygelse förslå icke dessa 33 millioner kronor, utan komma säkerligen att ej obetydligt öfverskridas. Der-till komma de betydliga belopp, som hvarje år måste anslås för underhållet af befästningarna. Den saken synes mig ock så viktig, att man ej på minsta sätt bör säga hvarken svart eller hvitt, eller uttala sig på något sätt för den ena platsen eller för den andra, förrän man fått se, hvad befästningskomitén i sin utredning kommer att föreslå.

Af dessa skäl har jag icke, vare sig inom 1:a utgiftsafdelningen, der frågan undergått förberedande behandling, eller i utskottet kunnat godkänna den motivering, som nu återfinnes i utskottets betänkande, hvarför jag anhåller få yrka bifall till den motivering för afslagsyrkande, som finnes anford i reservationen.

Herr Liljenroth: Herr talman, mina herrar! Jag skall ej upptaga kammarens tid med att återupprepa alla de skäl, som anförts för spärrande af inloppet till Göteborg, ty dessa skäl äro dels framburna här i kammaren under föregående riksdagar, dels återfinnas de i den kongl. propositionen. Men dessa skäl äro emellertid så många och så långt öfvervägande, att det icke kan annat än väcka min förvåning, att statsutskottet enhälligt afstyrkt denna Kongl. Maj:ts begäran.

Statsutskottet har sasom skäl för sitt afstyrkande anført, att ännu intet yttrande inkommit från den s. k. befästningskomitén. Detta förhållande anser jag, för min del, icke vara ett tillräckligt skäl, ty huru denna komité än kommer att yttra sig, så behöfver det ej utöfva inflytande på den föreliggande frågan. Om komitén nemligen tillstyrker starkare befästningar utanför Göteborg, så blifva de nu föreslagna åtgärderna allenast en länk deri och skola således i alla fall komma till stånd. Skulle komitén åter, mot förmodan, icke tillstyrka starkare

befästningar utanför Göteborg, så blir denna minspärning så mycket mera af nöden. Och då det nu här gäller endast ett mindre belopp, af hvilket en stor del skulle tagas af den s. k. en per mille-fonden, en fond, som bildats för militära inrättningar utanför Göteborg, samt det anslag, som derutöfver begärts för bestyckning, förrådsbodrar med mera, är såsom befästningsanslag betraktadt mycket anspråkslöst, så kan jag ej annat än ännu en gång uttrycka min förvåning öfver att statskottet enhälligt afstyrkt ifrågavarande framställning.

Angående ifrågasatt anslag till Göteborgs befästande.
(Forts.)

Då emellertid statsutskottets åsigt biträddts af Första Kammaren, och föga anledning är att antaga, det Andra Kammaren skulle förkasta densamma, skall jag, herr talman, icke göra något yrkande, utan vill endast uttala min förhoppning, att frågan skall snarast möjligt bringas till en lycklig lösning.

Herr Kihlberg: Herr talman, mina herrar! Den förste talaren har alldeles rätt deruti, att det icke skulle vara lämpligt att nu uttala sig hvarken för eller emot någon af de nya befästningsanläggningar, om hvilkas byggande det kan komma i fråga att framlägga förslag, sedan befästningskomitén en gång fått sitt betänkande färdigt. Men jag kan ej heller inse, att uti det förslag till beslut, som statsutskottet framlagt, förekommer något, som skäligen kan tydas så, som den ärade talaren här velat göra. Statsutskottet säger ju om Göteborgs befästande endast: »huru viktigt detta än må vara». Dermed har utskottet endast sagt, att frågan på flera håll anses viktig — regeringen anser den viktig, andra anse den viktig — men att den dock ej nu föreligger i sådant skick, att den kan komma under pröfning. Statsutskottet har ej uttalat, om *utskottet* anser frågan viktig eller ej, utan endast i förbigående omuämnt, att frågan på vissa håll anses så, och förklarar, att utskottet dock i frågans nuvarande läge icke vill framlägga något förslag.

Jag kan sålunda ej finna, att i denna motivering någonting föreligger, som kan sägas innebära, att vare sig utskottet eller Riksdagen gitvit på hand, att befästningsanläggningar här böra komma i fråga. Skulle meningen vara sådan, så hade äfven jag reserverat mig, men då jag ej ur motiveringen kan få fram en dylik mening, så har jag ej varit rädd för att biträda utskottets beslut, och skall därför yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Erickson i Bjersby: Den omständigheten, att man fäster så stor vikt vid antagandet af den motivering statsutskottet begagnat för afstyrkande af det begärda anslaget till Göteborgs befästande trots dess olikhet med utskottets motivering angående begärdt anslag för inköp af mark till befästningsanläggningar vid Tingstäde å Gotland, liksom det förhållande, att jag både inom utskottsafdelningen och i utskottet utan framgång yrkade, att motiveringarna i båda dessa fall skulle blifva likartade, gifver, man må säga hvad man vill, anledning till den förmodan, att någon hund här ligger begrafven.

Jag ber ock att få säga några ord med anledning af öfverste Liljenroths yttrande. Han antog, att det ju kunde inträffa, att befästningskomitén icke förordade några större befästningsanläggande

Angående
ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästade.
(Forts.)

vid Göteborg, och att på grund deraf Riksdagen icke heller skulle vilja bevilja anslag till sådana; men, tillade han, i sådant fall äro de mindre befästningsåtgärder, som nu äro ifrågasatta, så mycket nödvändigare. Enligt hvad jag af fackmän hört uppgifvas, skulle förhållandet, att allenast dessa mindre befästningsförslag realiserades, utgöra den största olycka, som skulle kunna drabba Göteborg; och derom vilja väl herrar göteborgare ej vara med. Klart är väl, att, om man sagt a, måste man ock säga b angående äfven Göteborgs befästade.

Herr Pehrson i Törneryd: Det kan ju synas temligen likgiltigt, huruvida kammaren antager utskottets förslag till motivering eller gör den ändring deri, som reservanterna hafva föreslagit. Men det har efter mitt förmenande af herr Erickson i Bjersby ganska riktigt framhållits, att utskottet har olika förfarit beträffande Gotland och Göteborg. För att nu ställa sig på så att säga fullt neutral mark för tillfället, så väl i ena fallet som det andra, synes det mig vara lämpligast — hvad åsigter man än må ha i dessa frågor — att man bifaller reservanternas förslag. Det är hufvudsakligen af det skäl reservanterna framställt sitt förslag, att det syntes dem vara olämpligt att på förhand med ett enda ord gifva förmån eller företräde åt den ena platsen framför den andra, utan — som sagdt — förhålla sig för tillfället fullkomligt neutral. Jag föreställer mig, att ingen kan hafva något deremot att invända, och yrkar därför bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Ollas A. Ericsson*, *John Olsson* och *Eriksson* i Elgered.

Herr Pegelow: Herr talman, mina herrar! Det kan möjligen synas, som om tvisten om motiveringen i detta fall kunde vara skäligen betydelslös, och att det därför från göteborgarnes sida kunde vara likgiltigt, hvilket beslut kammaren här fattar. Jag får äfven erkänna, att, om icke från början denna omtvistade punkt förekommit i utskottets motivering, törhända ingen vidare tänkt på den saken, men jag vill också framhålla, att, om kammaren nu på reservanternas yrkande skulle utesluta denna punkt ur motiveringen, hela saken får en helt annan karakter, än om denna punkt ej förelegat.

Det har från reservanternas sida betonats, att anledningen dertill att de önska punktens uteslutande vore den, att de icke ville uttala sig i saken, innan befästningskomitén afgifvit sitt yttrande. Men konsekvensen af statsutskottets och reservanternas mening borde hafva fört med sig, att de hållit på densamma äfven beträffande en punkt i utlåtandet, hvilken vi nu snart komma till, nemligen den som återfinnes å sid. 173 i utlåtandet, der det är fråga om flyttning af några förrådsbodas å Gotland till det inre af ön. Der har emellertid statsutskottet yttrat sig utan att afvakta befästningskomiténs utlåtande och sagt, att dessa förrådsbodas icke behöfva några befästningar. Men detta är väl att gå befästningskomiténs yttrande i

förväg, och det i ett kanske ännu viktigare hänseende än det, hvarom här är fråga.

Med tanke således derpå, att ett kammarens bifall till reservanternas förslag skulle få en alldeles särskild betydelse, får jag yrka bifall till statsutskottets här gjorda hemställan med den af utskottet använda motivering.

*Angående
ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästade.
(Forts.)*

Herr Persson i Tällberg: Med anledning af herr Kihlbergs yttrande vill jag blott framhålla, hurusom han icke kunde finna, att statsutskottet gifvit något på hand genom den motivering, utskottet användt i sitt utlåtande vid denna punkt. Men om vi gifva akt på de af herrar göteborgsrepresentanter gjorda uttalanden, skola vi finna, att äfven dessa kunna läsa utlåtandet på samma sätt som vi reservanter läst det, och att de följaktligen i statsutskottets motivering finna ett uttalande till förmån för Göteborgs stad. Det var visserligen en talare från Göteborg — den förste i ordningen — som sade, att befästningskomiténs yttrande i denna fråga icke skulle komma att utöfva det ringaste inflytande på frågan om Göteborgs befästade i nu ifrågavarande fall. Om en sådan åsigt skulle kunna göra sig gällande, förstår jag icke alls, hvad denna befästningskomité skall vara till för. Men nu är väl denna tillsatt för att utreda frågan i sin helhet, och jag förmodar, att äfven herrar göteborgare skola finna en tillfredsställelse i att äfven den frågan blir utredd, huruvida Göteborg skall blifva befästadt eller icke.

Jag har endast velat säga detta, ehuru väl jag förut instämt med herr P. Pehrson i Törneryd.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de gjorda yrkandena, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på bifall till nämnda hemställan, men med den af reservanterna föreslagna ändring i motiveringen; och förklarade herr talmannen sig anse den förre propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 34:e punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda hemställan med den af reservanterna vid denna punkt föreslagna motivering.

Omröstningen visade 80 ja men 115 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)

Punkten 35.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen, att i riksstaten för år 1899 uppföra ett belopp af 3,000,000 kronor för att efter Riksdagens medgifvande användas till stärkande af landets fasta försvar, dock med rätt för Kongl. Maj:t att af nämnda belopp under samma år använda högst 1,500,000 kronor för anskaffande af artilleri- och pansarmateriel.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottets behandling hänvisad motion (n:o 143) hade herr A. Hedin i Stockholm föreslagit, dels att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtagna åtgärder i ändamål att inhemta utlåtande och förslag rörande ordnandet af vårt lands fasta försvar från en eller flere fackmän, tillhörande Europas traktatmessigt såsom neutrala erkända nationer, samt för detta ändamål ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett förslagsanslag af 100,000 kronor, dels ock att Riksdagen måtte afslå Kongl. Maj:ts framställning om uppförande i riksstaten för nästa år af 3 millioner kronor till stärkande af landets fasta försvar.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen, med afslag å herr Hedins förevarande motion i denna del, måtte för 1899 på extra stat uppföra ett belopp af 3,000,000 kronor för att efter Riksdagens medgifvande användas till stärkande af landets nuvarande fasta försvar, dock med rätt för Kongl. Maj:t att af nämnda belopp under samma år använda högst 1,500,000 kronor för anskaffande af artilleri- och pansarmateriel till redan befintliga fästningar, samt

b) att hvad herr Hedin i förenämnda motion i öfrigt föreslagit, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning till en början af *mom. a)* anförde:

Herr Höjer: Herr grefve och talman, mina herrar! Det händer mig på senare tider emellanåt, när jag får framför mina ögon ett statsutskottsutlåtande, som rör hufvudtitlarne, i synnerhet den fjerde, femte och sjette, det händer mig, säger jag, ganska ofta, hvad som emellanåt tyckes hända min ärade vän, herr Oskar Erickson i Bjersby: jag frågar mig: hvar ligger hunden begrafen? jag frågar mig: hvad gäller kompromissen? jag frågar mig: hvad är det för intressen af det ena eller andra slaget, som i föreliggande utskotts-betänkande egentligen äro engagerade?

Här har nu statsutskottet presterat ett utlåtande på fjerde hufvudtiteln, uti hvilket alla de 24 medlemmarne, till min stora bestörtning och förvåning, äfven denna kammars ärade statsutskottsledamöter, hafva visat sig ega förmåga att sluka och svälja så godt som ograveradt hela Kongl. Maj:ts budgetförslag på fjerde hufvudtiteln, ehuru detta budgetförslag slutar på en summa af cirka 32 millioner. Det är visserligen sant, att några stackars tygskrifvare på tillsammans

1,500 kronor och några tusen par stöflar under intendenturen, fastnat statsutskottet i halsen, och att det derigenom blifvit en liten afprutning på den af Kongl. Maj:t begärda summan, något öfver 32 millioner. Men, mina herrar, det synes mig stå tillräckligt qvar ändock, och hvad som är ett faktum, det är, att äfven denna kammars statsutskottsledamöter funnit sig befogade att godkänna icke blott Kongl. Maj:ts förslag till omorganisation af arméförvaltningen, ett förslag som vi på förmiddagen broderligen slogo i hjel, utan ock Kongl. Maj:ts förslag om afsättande till Sveriges fasta försvar af en summa af 3 millioner kronor.

Nu vill jag visserligen göra statsutskottet den rättvisan, att statsutskottet vid detta anslag fäst det uttryckliga vilkoret, att det skall användas till förstärkande af Sveriges *nuvarande* fasta försvar. Detta hjälper visserligen saken i mina ögon åtskilligt, men dock ej tillräckligt, för att jag skulle kunna vara med om att gifva mitt votum för dessa 3 millioner.

För det första är det ju alldeles klart, att statsutskottets ledamöter icke behagat att på ett i någon mån tillfredsställande sätt i detalj redogöra, hvartill de tre millionerna skola användas — jag tänker dervid nemligen på de 1,500,000 kronor, som Kongl. Maj:t skulle ega att disponera för 1899. Jag ser intet hinder för att Kongl. Maj:t skulle kunna lägga ned dessa 1,500,000 kronor t. ex. på Karlsborg för att der användas jemte de 200,000 kronor, som Kongl. Maj:t förut fått till detta ändamål. Detta är nu den ena omständigheten, som för mig utgör ett hinder att acceptera statsutskottets förslag.

Men det finnes också ett annat hinder. Vi anslogo vid 1896 års riksdag en summa af mellan 2 och 3 millioner till Sveriges fasta försvar, deraf, om jag ej missminner mig, ett belopp af 1,900,000 à 2 millioner, fördeladt på 2 år, till Oscar-Fredriksborg, och det sades, att, sedan denna summa användts, hvilket skulle ske med detta års slut, skulle våra nuvarande fästningar, Oskar-Fredriksborg och Karlskrona, vara i ett så tillfredsställande skick, att de kunde motstå en öfverrumpling. Jag hemställer då, visserligen icke till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, men till kammarens högt ärade ledamöter, om det ändock icke kunde vara skäl att pausera ett år äfven med afseende på Sveriges nuvarande fasta försvar för att, vill Gud och befästningskomitén och Kongl. Maj:t, till nästa Riksdag få hvad jag anser att svenska Riksdagen för länge sedan borde hafva fått, nemligen en fullständig tablå öfver hvad det fasta försvaret för framtiden kommer att kräfva, hvad det, approximativt beräknadt, kommer att kosta, och det — märken väl, mina herrar — icke endast i afseende på befästningarne, utan äfven med afseende på bestyckningen, framför allt i afseende på bemanningen samt slutligen äfven med hänsyn till befästningarnes underhåll i kommande tider. Det synes mig billigt begärdt, att Riksdagen får reda på allt detta, innan den inlåter sig på några nya anslag till befästningar, vare sig till de nuvarande befästningarne, eller till befästningar vid Tingstäde, Göteborg eller det der Boden, som hägrar uti bakgrunden. Det tyckes mig vara ganska billigt begärdt,

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m
(Forts.)

att vi få veta så pass mycket, att vi hafva åtminstone en aning om i hvilka ekonomiska äfventyr vi kasta oss in.

Det synes mig, som om man med framställande af en så blygsam begäran icke gerna borde kunna stämplas som en ren försvarsnihilist. Nu vet jag mycket väl, att jag och mina meningsfränder framför alla andra här i landet anses falla inom denna kategori. Ja, det kan nu qvitta mig i det stora hela detsamma, hvad man i det fallet anser. Men jag skall be att i parentes få göra en bekännelse, och det är, att jag icke är i princip eller till hvad pris som helst emot anslag till befästningar. Men jag anser, att, innan man beviljar dessa anslag, man bör hafva bättre reda på, än man nu har, till hvad ändamål man egentligen voterar dem. Och jag för min del är mycket gerna med om att bevilja — icke till Boden, men till Stockholms befästande mycket mera än hvad Kongl. Maj:t begärt. Detta må gälla för mig personligen.

Med hänsyn till de skäl, som jag nu i korthet haft äran anföra, och med tilläggande af ännu ett, nemligen det, att jag, såsom medundertecknare af en motion i arbetareförsäkringsfrågan, har personligen engagerat mig för 8 å 9 millioner, skall jag, herr grefve och talman, anhålla att få yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts hemställan som ock den föreliggande punkten af statsutskottets utlåtande.

Herr Kihlberg: Ja, man kan ju göra denna sak till någonting mycket mer än den verkligen är, men jag tror, att, om man tager den sådan den är, man icke skall kunna se dessa stora faror, som den föregående talaren omnämnde. Han sade, att föregående Riksdag lemnat rätt betydande anslag till våra nuvarande fästningsbyggnader, Oskar-Fredriksborg, Karlskrona och äfven Karlsborg. Men det nu af Kongl. Maj:t begärda anslaget å $1\frac{1}{2}$ million kronor behöfves. enligt för oss i statsutskottets första utgiftsafdelning lemnade detaljerade upplysningar, mer än väl för att bestycka och bespannsra just dessa befästningsverk, till hvilkas uppförande Riksdagen förut gifvit medel. När så är förhållandet, kan det då vara origtigt, att Riksdagen beviljar hvad som nu begäres? Kan det vara lämpligt att lemna dessa befästningsverk ofullbordade och i ett sådant skick, att de icke kunna på något sätt vara till gagn, när de kanske en gång behöfvas, och så att de penningar, som nedlagts på deras uppförande, äro alldeles bortkastade? Jag för min del kan icke finna det.

Hvad sedan beträffar andra hälften af det utaf Kongl. Maj:t begärda anslaget, så veta alla, som förnt satt sig in i dessa frågor, att, för att få våra nuvarande sjöfästningar och äfven de påbörjade — södra fortet å Vaberg äfvensom slutvärnet i Karlsborg — i försvarbart skick, denna summa af $1\frac{1}{2}$ million kronor icke lär förslå långt. Då nu statsutskottet föreslagit, att dessa $1\frac{1}{2}$ million kronor icke få användas annat än till stärkande af landets *nuvarande* fasta försvar, och vi icke kunna hafva något gagn af de uppoffringar vi gjort för dessa våra fästningar, förrän de äro i försvarbart skick, så kan jag icke finna annat, än att det är en ren misshushållning, om Riksdagen icke beviljar de nu begärda medlen. Att det icke är någon fara härmed förenad, tror jag mig kunna försäkra. Att det skulle òlriga

något bakom i den här frågan, det kan jag icke fatta; den der »be-grafna hunden», som den föregående talaren ordade om, vet jag för min del ingenting om, ehuru det nu bara må vara okunnighet af mig.

Jag vill emellertid se saken sådan den är, och då denna är, att det behöfves 1 $\frac{1}{2}$ million kronor för att bestycka och bepansra dessa fästningar, som vi murat upp, och att det ytterligare behöfves 1 $\frac{1}{2}$ million för att få dem i försvarbart skick, så kan jag icke förstå, hvartör vi icke skulle bevilja dessa medel.

Ja, äfven ur sparsamhetens synpunkt sedt, finnes det skäl för att nu, just nu, när man har så mycket pengar i statskassan, taga af och reservera en del af dessa medel för att under ett kommande år använda dem till behof, som då icke kunna tillbakavisas, utan kräfva pengar. Äfven från sparsamhetssynpunkten kan jag således icke se, hvartör icke denna kammare skulle vilja vara med om att nu bifalla det begärda anslaget.

Jag ber derför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Dahn: För min del anser jag, att man bör vara statsutskottet tacksamt för att det lyckats, så att säga, neutralisera Kongl. Maj:ts framställning i afseende å fondbildning för det fasta försvaret. Men deremot kan jag icke förstå, hvartör, då Kongl. Maj:t för år 1899 begär 1 $\frac{1}{2}$ million för anskaffning af artillerimateriel och pansarmateriel, denna Riksdag då skall binda händerna på en kommande Riksdag genom att anslå ett större belopp, än Kongl. Maj:t begärt. Af detta skäl skulle jag nu vilja föreslå, att Kongl. Maj:t finge, hvad han för 1899 begärt, eller 1 $\frac{1}{2}$ million kronor, hvadan första punkten i detta moment borde komma att lyda sålunda:

»Att Riksdagen, med afslag å herr Hedins förevarande motion i denna del, må för år 1899 på extra stat uppföra ett belopp af 1,500,000 kronor för att användas till anskaffande af artilleri- och pansarmateriel till redan befintliga fästningar, samt . . . etc.

Herr A. Hedin: Herr talman! Om man studerar de framställningar, som tid efter annan af regeringen gjorts till Riksdagen om anslag till befästningsföretag — och jag tror icke, att någonting, som uti det hänseendet i tryck blifvit under detta århundrade meddeladt Riksdagen, undgått min uppmärksamhet — synes det vara synnerligen svårt, ja, för mig är det omöjligt, att undgå det intrycket af detta myckna riksdagstryck, att vederbörande i allmänhet icke hafva vetat, hvad de menat och velat, eller också att, om de verkligen någon gång haft en mera bestämd mening om någon särskild del af befästningsfrågan, tagen i sin helhet, de dock icke velat öppet och med erkännande af alla kouseqvenserna offentligt framlägga denna mening, utan hafva de i stället sökt, om jag så må uttrycka mig, att aflocka Riksdagen smärre anslag, om hvilkas verkliga nytta i användandet Riksdagen haft mycket svårt att bilda sig någon föreställning. Man har aldrig kommit till Riksdagen och sagt: »det och det behöfs för landets fasta försvar». Något sådant, en fullständig befästningsplan, har man aldrig kommit med; ännu mindre har man följaktligen talat om en sådan såsom integrerande del i en hel för-

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet.
m m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m
(Forts.)

svarsplan. Nej, man har icke ens om de särskilda befästningsföretagen låtit Riksdagen veta, hvad dessa företag verkligen skulle hafva till ändamål och uppgift, låtit Riksdagen känna den fullständiga planen, låtit Riksdagen få veta, hvad hela kostnaden skulle vara och hvilken tidsutdrägt anläggningen skulle fordra. Riksdagen har nästan alltjemt famlat uti ett tätt mörker, och stundom har det nog inträffat, att den i detta mörker har blifvit så mörkrädd, att den ropat högt om en liten smula mera ljus. Jag skall be att få anföra ett par exempel.

Sedan Rikets Ständer vid 1856—1858 års riksdag hade lagt i dagen ett synnerligen lifligt intresse för frågan om hufvudstadens befästande åt landsidan och till rent förberedande åtgärder anslagit en summa af, jag tror, 200,000 kronor, ansåg sig Riksdagen hafva rätt och skäl att till nästföljande riksmöte vänta en fullständig plan från Kongl. Maj:t. Men i stället för en sådan plan fick Riksdagen blott en proposition om ett litet anslag på 300,000 kronor. Då svarade Riksdagen — och jag håller före, att Riksdagen gjorde rätt, och att det är skada, att Riksdagen icke alltid har handlat så — att, då Riksdagen icke fått upplysning om hvad företaget i dess helhet skulle kosta och inom hvilken tid det kunde genomföras, Riksdagen icke fann sig föranlåten att bevilja de der 300,000 kronorna. Sedermera, långt efteråt, tillsatte visserligen Kongl. Maj:t en komité för utredande af frågan om Stockholms befästning — det var 1864 — hvilken komité icke afgaf slutligt betänkande, tror jag, förr än 1870; men det förefaller, som om Kongl. Maj:t redan långt innan komitén hade slutat sina arbeten gifvit den frågan på båten.

Rikets Ständer vid 1862—1863 års riksdag begärde af Kongl. Maj:t att till påföljande riksmöte få en fullständig kostnadsplan för *fullbordandet* af Karlsborg, för hvilket Riksdagen redan vid föregående riksmöte 1859—1860 hade visat mycket intresse. Riksdagen fick verkligen ett svar — d. v. s. jag känner af svaret icke någonting mer, än som innehålles i Kongl. Maj:ts proposition, i statsrådsprotokollet, hvilket är en ganska naken uppgift; möjligen ställes till statsutskottets förfogande några längre gående detaljupplysningar, det vet jag icke — Riksdagen fick emellertid ett svar, men det är ett underligt svar. Jag delar det svaret i tvenne delar: en, som jag kallar teoretisk, en annan, som jag kallar praktisk. Det teoretiska svaret, om jag så må kalla det, innehöll, att den återstående kostnaden för fullbordandet af Karlsborg skulle utgöra fem millioner riksdaler jemte 915,000 kronor för några särskilda anläggningar, ett sjukhus, ett kruthus och en hamn; således kunna vi säga omkring sex millioner kronor. Det praktiska svaret åter var, att Kongl. Maj:t utaf samma Riksdag — den sista ståndsriksdagen — begärde för arbetena på Karlsborg för följande året — 200,000 kronor, således en summa så liten, att med antagande af samma proportion för framtiden man ju skulle behöft hålla på att bygga på Karlsborg uti ytterligare trettio års tid. Det förefaller mig vara underligt, att ett svar, som börjar med detta meddelande: »Återstående kostnaden är fem eller sex millioner», slutar med att säga: »Gif mig 200,000 kronor för att fortsätta arbetena på en fästning, som började anläggas år

1819». Det är underligt, då man toge i betraktande, att Riksdagen näst före den, som begärde upplysning om slutliga kostnaden för Karlsborgs befästning, 1859—1860 års Riksdag, beviljade utan minsta prut 300,000 kronor. Men ännu underligare blir det, då man erinrar sig, att vid den första nya riksdagen 1867 Kongl. Maj:t prutade ned sitt anslagsäskande till 100,000 kronor. Härvid kan jag icke tillbakahålla den anmärkningen, att det är orätt att påstå, såsom mer än en gång har skett, att, om detta fästningsbyggande har tagit en så orimligt och, man vore frestad att säga, löjligt lång tid, detta vore Riksdagens fel, som oupphörligt prutat. Detta är icke sanning. Kongl. Maj:t har gått i spetsen med att pruta och för öfrigt lemnat Riksdagen i ovisshet om, hvad meningen med detta egentligen kunde vara. Det är icke att undra på, om representationen icke fått den vanan att se upp med synnerligen starkt förtroende till en sådan ledning af en sådan angelägenhet. Det är icke heller underligt, om den tagit sig för ibland att följa Kongl. Maj:ts eget exempel och pruta, när allsammans icke kunnat förefalla Riksdagen såsom fullt seriöst, såsom allvarsamt menadt eller innehållande, vore man frestad att säga, någon mening alls.

Så har det gått till under mycket, mycket långa tider. Nu talar man väl om en fullständig plan, och man talar vidt och bredt derom. Men det förefaller utaf åtskilliga tecken, såsom om meningen egentligen skulle vara eller i främsta rummet skulle vara att genom denna fullständiga plan befästa, hvad jag tillåter mig kalla den traditionella planlösheten, att splittra tillgångarna, att plöttra bort dem på en mängd af begynnelse utan någon beräknelig fullbordan. Det är anledningen, hvarför jag väckt en motion i detta ämne. Jag har tillåtit mig uttala den meningen, att det icke kunde vara förödmjukande för vårt land att vädja till en af gamla föreställningar och fördomar obunden, otvifvelaktig opartiskhet, förenad med ostridig och erkänd sakkunskap. Det är af samma skäl, jag nu ock ber att få yttra några ord om frågan i dess helhet.

Jag sade, att det förefaller mig, som om den nu mycket omtalade stora planen för vårt befästningsväsende skulle i främsta rummet hafva till uppgift att befästa den traditionella planlösheten, att splittra tillgångarna, att fördela dem på så många uppgifter, att ingen mera kan beräkna, när någonting blir färdigt, satt i det skick, att landet i farans stund deraf kan hafva någon verklig nytta, och jag är skyldig att säga, hvarför jag hyser en sådan farhåga.

Herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet yttrade den 7 maj 1897 i Första Kammaren, att, om ett redan befintligt, utförligt betänkande uti befästningsfrågan komme att blifva öfverlemnadt till en eventuell komité, han, herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet, »hyste det sjelfförtroendet, att den (d. v. s. komitén), när den tagit kännedom härom, skall gilla de principer, som deruti uttalats.» För den händelse, att en utaf dessa principer går derpå ut, att man skall fortfara att splittra de tillgångar, som representationen kan ställa till regeringens förfogande för utveckling af det fasta försvaret, att man fortfarande skall, och det i vida högre grad än hittills, splittra dem på många företag, hvaraf

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.*
(Forts.)

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)

följden måste blifva den, jag nyss nämnde, då vill jag önska — jag vågar knapt säga: hoppas — att den principen icke måtte vinna komiténs bifall. Att nu detta är en utaf principerna i det omnämnda, utförliga betänkandet i befästningsfrågan, det sluter jag deraf, att i sjelfva verket hvad Kongl. Maj:t på chefens för landtförvarsdepartementet hemställan föreslagit i befästningsfrågan i årets statsverksproposition helt och hållet utgår från den principen att plottra litet hit och litet dit. Herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet har ju här begärt anslag till nya befästningsföretag, ehuru den famösa befästningskomitén ännu icke har kunnat hinna yttra sig derom. Men på samma gång visar han en märkvärdig tvekan i afseende på anslag till redan gamla företag. Han *börjar* med att upp-
repa, hvad han tillförene har sagt, att Karlsborgs snara fullbordan är en angelägenhet af »stor vikt», men han *slutar* med att föreslå, att för fortsättandet utaf detta arbete, som pågått i mer än $\frac{3}{4}$ sekel, som är långt ifrån sin fullbordan och hvars fullbordan nu uppgifves skola, inberäknadt bestyckningen, komma att kosta sju millioner kronor, han föreslår, att Kongl. Maj:t skall för fortsättning af det företaget begära för nästa år blott 200,000 kronor.

Och skälet? Skälet härtill är, att »frågan om landets fasta försvar i dess helhet ännu är under utredning». Jag gör mig här den frågan: när den omständigheten icke har hindrat herr departementschefen att tillstyrka Kongl. Maj:t att begära anslag för helt och hållet nya företag, huru kan den omständigheten då vara ett giltigt skäl *mot* påskyndande af arbetena vid Karlsborg? Det är — jag måste bekänna det — för mig ofattligt, och jag har, ehuru jag frågat mig för på åtskilliga håll, icke kunnat få någon som helst förklaring deraf. Skulle då det verkligen kunna förhålla sig så, att fortsättning af befästningsarbetena å Karlsborg eller åtminstone fortsättning af dessa arbeten enligt den nu gällande planen skulle vara någon-
ting underkastadt mycket svårare tvifvelsmål än något utaf de nya företag, till hvilka departementschefen begär anslag, ehuru de icke varit underkastade komiténs pröfning? Skulle nu med afseende på detta företag, — som började för så lång tid sedan och om hvilket så många utlåtanden och betänkanden afgifvits — därför att komitén icke sagt sitt ord, man rent af icke veta, hvad man bör göra, riskerar man, innan man fått komiténs högre upplysning att begagna sig af, riskerar man rent af att kasta bort pengarna vid Karlsborg, då vore den rätta konklusionen: Låtom oss afbryta arbetena der, till dess komitén yttrat sig. Men om man icke riskerar sådant, hvad betyder då hela detta talet om den »stora vigten» af Karlsborgs snara fullbordan?

Nej, med ett helt annorlunda praktiskt allvar framhölls vigten af det snara fullbordandet af Karlsborgs fästning uti ett utlåtande från slutet af år 1882 af den dåvarande generalstabschefen, ett utlåtande, hvaruti yttrades, att den angelägenheten, det snara fullbordandet af Karlsborg, vore af så stor vikt, att det kunde *ställas vid sidan af ordnandet af det lefvande försvaret*. Här bör kanske uttryckligen, till förebyggande af allt missförstånd, anmärkas, att dåvarande generalstabschefen 1882 under »fullbordan» inbegrep anlägg-

gandet af fem stycken permanenta fästen, deraf två på Vaberget. Det var den planen, hvars snara fullbordan han påyrkade. Han tillade ock — jag ber att få upprepa det och lägga åtskilliga vederbörande de orden på hjertat — att *de för fästningsbyggnad tillgängliga medel bättre användas för att fullborda del, som en gång påbörjats, än till en ringa början å ett stort arbete, hvars slut man ej ens något så när kunde till tiden bestämma.* Med antydda stora arbete afsåg han en mer än en gång ifrågasatt fästningsanläggning norr om Vettern. Nå väl, om vi i jemförelsen utbyta *det* stora arbete, han alluderade på, mot de flera nya arbeten, som nu äro i fråga, och hvilka väl sammanlagda — hvad tidsutdrägt och kostnad angår — kunna motsvara det enda arbetet, så frågas, om icke dåvarande generalstabschefens nyss nämnda erinran måste hafva lika mycket giltighet nu som då, den erinran nemligen, att »de för fästningsbyggnad tillgängliga medel bättre användas för att fullborda det, som en gång påbörjats, än till en ringa början å ett stort arbete, hvars slut man ens ej något så när kan till tiden bestämma.» I denna generalstabschefens åsigt instämde dåvarande chefen för landtförsvarsdepartementet, om ock upprepade ett uttalande af 1876 års befästningskomité, hvilken *ansåg fullbordandet af pågående befästningsarbeten å Karlsborg vara det ändamål, hvartill fästningsbyggnadsanslag:n borde i främsta rummet användas.* Det vill nu synas, om jag skall sluta af dessa tidens tecken, som visa sig i den kongl. propositionen på fjerde hufvudtiteln, som om den åsigtan numera skulle vara alldeles kastad öfver bord och utbytt mot en annan åsigt, uttalad i det betänkande, som herr statsrådet omnämnde i Första Kammaren den 7 maj i fjor, och om hvilket han förklarade sig vara öfvertygad, att komitén nog skulle komma att godkänna dess principer. Har den förkastelsedomen öfver de åsigtter, som jag nyss redogjorde för, fallit redan på 1880-talet? Jag gör den frågan, derför att uti en beryktad artikel i Post- och Inrikes Tidningar i slutet af år 1896 — en artikel, hvars officiösa ursprung, icke från landtförsvarsdepartementet, utan från ett annat departement, väl icke varit be- tviflad — meddelades den upplysningen, att Sverges förmenta rustningar icke vore någonting annat än en normal tillämpning af den plan för vårt försvar — deruti inbegripet det fasta försvaret — som fastställdes på 1880-talet. Skulle det verkligen vara redan från den tiden, som förkastelsedomen fälldes öfver de åsigtter om vigten att någonsin komma till ett slut med den fästningsbyggnad, som började 1819, hvilka så eftertryckligt uttalades af generalstabschefen 1882?

Jag skall be att med några ord få beröra en annan särskild sida af denna fråga. Delar man den mening, som i åtskilliga upp- lagor utaf skriften: »Huru vi förlorade Norrland» blifvit lagd den svenska allmänheten på hjertat, att nemligen Sverges främsta upp- gift, eller kanske nära nog dess enda, vore att tjena det tyska kejsar- domet till vasall uti dess på några håll kanske otåligt väntade krigs- giska sammanstötning med det ryska kejsarriket; hängifver man sig åt sådana äfventyrstankar, som för några år sedan uttalades af en högre svensk militär i ett offentligt föredrag, hvilket på sin tid gjorde sin rund genom finska och ryska tidningar, att nemligen vid fredsslutet,

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.*

(Forts.)

som orden lydde, Sverige bör förskaffa sig en bättre gräns i nordost genom eröfring af ett stycke af Finland; menar man med Bodens befästning, att derigenom skulle skaffas ett fast stöd för en svensk *diversion* under nämnda eventualitet, ja, då kan jag ju fatta, att man vänder sina blickar bort från Karlsborg och vissa andra viktiga punkter inom vårt land och låter dem hypnotiseras utaf en fläck der uppe i höga norden. Men byser man åter den meningen, att en väl beväpnad och värnad, obrottslig neutralitet är vår välfärds vilkor, vår internationella hederspligt, då låter man icke locka sig till åtgärder, som nu mindre än någonsin påkallas med hänsyn till en granne, hvilken diplomatiska och militära aktion i högre grad än under någons föregående period oemotståndligt attraheras öster ut, icke blott mot Balkan-halvön och Mellan-Asien, utan mot yttersta orienten. Och då får man rådrum att tänka på den mest hotade punkten i Sverges rike. Vid en sammanstötning i Östersjön mellan tvenne världsvälde, som hvaradera för sig mycket gerna skulle unna oss att få lefva i fred, är den mest hotad därför, att för hvaradera af dessa jetterivaler gäller den kända regeln att hellre förekomma än förekommas. Den punkten heter *Gotland*. Sedan ett visst år på 1880-talet *vet* vår regering — vår regering *vet* genom meddelanden från vederbörligt håll — att en neutralitet sådan som den på Krimkrigets tid icke skulle tagas för god; naturligtvis gäller den varningen för framtiden lika väl som år 1885. Och en hvar af oss inser ju fullkomligt väl, att vid ett nytt östersjökrig vi icke hafva att vänta några allierade franska och engelska flottor till Sverges kuster. Under en sådan helt och hållet förändrad politisk situation i Europa är — det vågar jag, trots min fullständiga saknad af alla militäriska insigter, men därför att historien visar det, påstå — är Gotland den mest hotade delen af svenska folkets hus och hem.

Faran är icke ny, men faran har en annan gestalt än förr. Faran har tillförene sväfvat öfver oss, mest kanske i följd utaf egna dårsplansplaner. Faran sväfvade öfver oss på den tid, då det riksdag efter riksdag förhandlades om att göra hela Gotland eller vissa punkter deraf till hvad man kallade en porto franco och nederlagshamn, i hvilket förslag de efter mitt omdöme skarpsyntaste män på den tiden icke sågo annat än begynnelsen till att förvandla Gotland, snart sagdt, till ett sjöröfvarenäste, d. v. s. en nederlagsplats för engelska varor, som skulle smugglas till ryska och preussiska kusterna. Faran sväfvade öfver oss på den tid, då en son af Storbritannien för nu sextio år sedan bereste vårt land och uti den beskrifning om sin resa i Sverige år 1838, som han utgaf följande året, helt frankt förklarade, att den tid varder kommande, då Gotland blir den viktigaste politiska punkten i norra Europa, och att det icke kunde dröja länge, innan man beslöte att icke vidare lemna Gotland uti Sverges händer. Faran sväfvade öfver oss på den tid, då man uti det engelska underhuset interPELLERADE regeringen om huru det gick med Slitöfrågan. Faran sväfvade öfver oss, då med anledning af kejsar Nikolaus' oväntade besök i Stockholm 1838 en svensk tidning på det ifrigaste tog till orda för, att på Gotland skulle upplätas en hamn, en frihamn, ett nederlag åt England, och då i samma artikel några rader längre

ned denna oskyldiga frihamn plötsligt förvandlades till en »fast punkt», derifrån England, utan att någon visste ordet af, kunde inom 24 timmar skicka 50 skepp till St: Petersburg. Faran svärvade öfver oss, säger jag, uti en annan form då än nu. De dårars förmyndare afvände den i den gamla formen. Den har kommit tillbaka i en ny, nemligen Gotlands uppenbara värnlöshet, i dess närvarande skick, vid en sammanstötning mellan tvenne stormagter i Östersjön under den nuvarande politiska situationen i Europa.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade förlidet år i Första Kammaren, att minimitiden för anläggning af de ifrågasatta befästningarne vid Boden vore 5 år. Huru lång tid hafva vi männe att påräkna för att sätta Gotland i försvarstillstånd, när ett krig hotar, ett krig, som kommer att beröra våra kuster? Vi få sannolikt icke lång tid till beredelse. Krigshotet, för hvilket Europa skälfde år 1885, kom mycket hastigt. Om man också räknar utgångspunkten till denna fara från ryssarnes ockupation af Merw år 1884, så stego dock icke farhågorna i England upp förrän mycket längre fram, när man der började öfvertyga sig om, att ryssarne skulle rycka fram mot Herat. Sedan var det några månaders affär att bringa spänningen derhän, att man öfverallt väntade utbrottet från i dag till i morgon. Och äfven efter den provisoriska uppgörelsen mellan Ryssland och England, som kom till stånd den 17 mars angående den afganska gränsen, kom inom ett par veckor krigshotet upp på nytt igen i följd af ryssarnes ytterligare frammarsch. Det är påtagligt, att man icke får någon lång tid att förbereda sig på att bringa Gotland uti en säkrare belägenhet än den, som denna ö för närvarande befinner sig i.

Säkerligen kan man just på denna del af det svenska territoriet tillämpa de ord, som konung Karl Johan yttrade i det tal, hvarmed han öppnade det hemliga utskottet år 1834, eller att »en tidpunkt kan inträffa, då en enkel förklaring af neutraliten ej vore tillfyllestgörande, såvida man icke egde en fast vilja att upprättbålla densamma och tillräckliga medel att göra den gällande.» De orden anhåller jag att få lägga såväl på kammarens som regeringens hjertan.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Rappe: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag tänker, att kammaren blifvit öfverraskad af att i afton hafva fått höra ett föredrag om vårt lands försvarsplan. Jag föreställer mig, att kammaren väntat sig, att dessa betraktelser skulle framkomma först vid den riksdag, för hvilken frågan om vårt lands fasta försvar i sin helhet kommer att föreläggas, och att nu, då man ju har fullt klart för sig, att, äfven om man icke vill gå längre än att fullborda de befästningar, med hvilka man för närvarande är sysselsatt, det dock erfordras så mycket penningar, att medel i tid behöfva afsättas, hvilket ock nu kan ske, då statskassan för tillfället lemnar tillgång dertill — det endast skulle blifva tal om de af Kongl. Maj:t under förevarande punkt äskade 3,000,000 kronor. Men i stället hafva vi redan nu, såsom antecipation på framtiden, fått höra talas om vissa synpunkter, som, vid bedömandet af vårt lands fasta försvar, gjort

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)*

sig gällande för den föregående talaren. Jag vill nu icke upptaga denna sak till besvarande, men hvad jag anser mig skyldig att svara på är den anklagelse, som gjorts för planlöshet i anordningarna för vårt fasta försvar. Det anmärktes, att generalstabschefen förut kraftigt frambållit Karlsborgs betydelse och sagt, att denna fästningsordnande vore lika viktigt som fältarméns organisation. Ja, man måste alltid vidhålla, att, om man tänker sig ett hufvudanfall mot de vitala delarne af vårt land, det är nödvändigt, att de stridskrafter, hvarmed försvaret skall utföras, hafva någon fast punkt att basera sig på. Ur denna synpunkt är det gifvetvis nödvändigt, att Karlsborg fullbordas. Men, mina herrar, jag kan icke svara för någon annan tid än den, under hvilken jag varit chef för landtförsvarsdepartementet. Kan det emellertid vara tänkbart, att man, under de år efter 1892, som vi varit sysselsatta med att organisera våra levande försvarskrafter, skulle kunnat ifrågasätta att samtidigt dermed afsätta större summor för befästningar. Nej, man måste då begränsa sig till att söka vidtaga sådana åtgärder, som vore nödvändiga för att, om oroligheter nära våra gränser skulle uppstå, man skulle kunna upprätthålla vår neutralitet. Det är också därför, som Oscar—Fredriksborg, Vaxholm och Karlskrona genom de anslag, som Riksdagen lemnat, under de senare åren satts i det skick, att de icke genom öfverrumpling kunna tagas af en fiende. Ett första steg till försvarbarhet af dessa fasta platser är således vunnet. Men känslan af att Göteborg och Gotland äro ömtåliga punkter, när det gäller upprätthållandet af vår neutralitet, har just varit anledningen till, att, redan innan man på allvar griper sig an med de stora befästningsplanerna, nödtorftiga anordningar i förevarande hänseende på dessa platser vidtagas. Detta är i korthet sagdt gånge af våra befästningsanordningar under den närmaste tiden, och de torde icke kunna klandras.

För närvarande väntar man på det förslag, som af befästningskomitén kommer att afgifvas; och jag är förvissad om, att den planen, så vidt den kan föreläggas Riksdagen, skall svara på alla de fördringar, som kunna och böra ställas på vårt fasta försvars ordnande.

Endast detta har jag ansett mig böra nämna till svar på det nyss här afgifna yttrandet.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag har ingen anledning att för tillfället närmare yttra mig öfver befästningsfrågan i sin helhet. Jag vill för ögonblicket endast hålla mig till hvad som föreligger, nemligen huruvida man bör bevilja hela det belopp, som i förevarande punkt äskats, eller endast hälften, eller, såsom jag hört ifrågasättas, till äfventyrs ingenting.

Den förste talaren misstrodde detta förslag, och om jag fattade honom rätt, misstrodde han äfven de af kammarkamraterna, som äro ledamöter af statsutskottet, därför att de biträdt förslaget. Han frågade: hvad gäller kompromissen? Jag anser mig skyldig att härpå svara: för min del känner jag icke alls till någon kompromiss; ingen har erbjudit mig att kompromissa, och ingen har jag erbjudit det, och icke heller har jag förstått, att någon kompromiss i något hän-

seende i förevarande fall varit å bane, utan har en hvar tagit saken såsom den här föreligger, nemligen huruvida man bör anvisa medel utöfver hvad som erfordras för år 1899 eller icke. Jag förstår nog, att frågan af många kan anses hafva en sådan innebörd, att de vilja ställa sig försigtigt i afseende på framtiden. Ja, derest Kongl. Maj:ts förslag af utskottet tillstyrkts i sin helhet, vill jag ej neka för, att äfven jag fått lof att räkna mig till dem, som i detsamma sett någon fara. Men med de ändringar och modifikationer, som förslaget nu rönt inom statsutskottet, får jag för min del förklara, att jag icke längre ser någon sorts fara i att, på sätt utskottet föreslagit, bifalla detsamma. Här är i första rummet fråga om att för år 1899 bevilja 1,500,000 kronor för anskaffning af artilleri- och pansarmateriel *till redan befintliga fästningar*. Beträffande den återstående hälften af summan, de andra 1,500,000 kronorna, föreslår utskottet, att den skall utgå till stärkandet af landets *nuvarande fasta försvar* först efter Riksdagens medgifvande. Således har man bundit såväl den ena som den andra hälften af de ifrågavarande 3,000,000 kronorna vid att de endast få användas till landets *nuvarande fasta försvar*. Och att ett sådant belopp erfordras för ändamålet i fråga äro herrarne nog litet hvar i tillfälle att bedöma dels af hvad som varit före vid 1896 års riksdag, dels ock af hvad som synes af Kongl. Maj:ts proposition för i år.

Då det är sannolikt, att dessa 3,000,000 kronor icke öfverstiga det belopp, som erfordras för att komplettera artilleri- och pansarmaterielen vid landets *nuvarande fästningar*, synes mig ingen risk förefinnas för att bifalla utskottets hemställan.

Herr A Hedin: Då jag måste befara, att möjligen ett större eller mindre antal af kammarens ledamöter missförstått mig lika svårt som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, hvilket naturligtvis varit beroende deraf, att jag uttryckt mig mycket oklart och svårfattligt, så anser jag det vara min skyldighet mot kammarens ledamöter, äfvensom mot honom, att påpeka, att jag icke med något det minsta ord antydtt något klander öfver att man icke år 1892 företog frågan om landets fasta försvar i dess helhet och komplicerade det dåvarande företaget med andra och vidtutseende. Nej, det kan icke ens i sammanhanget af mitt anförande hafva legat någon antydning åt det hållet, nemligen i min mening. Naturligtvis måste jag hafva talat så illa, att en annan mening ändå kunnat uppstå. Hvad jag sagt och påpekat, och hvad jag vidhåller, det är, att man icke med någon annan än möjligen med någon för mig okänd militärlogik kan försvara, att, på samma gång man betonar den stora vigten af att ändligen komma till ett slut med en fästningsanläggning, som nu är 78 år gammal, man icke anser sig kunna af Riksdagen begära mera medel, än som fordras för att fortgå enligt den hittills följda snäckgången, under det att man likvisst anser sig hafva tillräckliga medel för att börja flera nya företag. Det är den ohjelpiga motsägelsen i denna teori och denna praxis, jag framhållit.

Medan jag har ordet, skall jag be att ytterligare få tillägga något. En ärad ledamot af statsutskottet yttrade för en stund sedan

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)

vid behandlingen af en annan fråga, att de summor, om hvilka det nu handlar, äro sådana, att landet väl kan komma att skygga för dem. Ja, det är så; men här finnes någonting, som skrämmer mig ännu mera, nemligen den i statsverkspropositionen uppgifna summan af 33,000,000 kronor, enär det nemligen för mig är alldeles omöjligt att ens för ett enda ögonblick hängifva mig åt den föreställningen, att denna summa ens närmelsevis uttrycker den verkliga kostnad, som landet skall för en sådan befästningsplan underkasta sig. Jag kan icke tro, att komitén skall finna sig i att helt enkelt skrifva under en sådan beräkning — om jag får kalla det så; jag vet icke, om det är det; i statsverkspropositionen är det blott en temligen naken *uppgift*. Om komitén tager närmare kännedom om hvad — för att blott taga ett par exempel — hvad Antwerpen- och Meusebefästningarna i Belgien ha kostat, så kommer nog komitén till en annan beräkning än de 33 millionerna. Och något studium af den belgiska befästningsfrågan skulle äfven i det hänseendet vara af intresse för dem, som framdeles komma att besluta i detta ämne, att man af den frågans historia får anledning att besinna den sanningen, att fästningar, som man icke har folk i tillräckligt antal och tillräckligt dugligt att försvara — att de kunna blifva, i stället för ett skydd, en fara för ett lands självständighet,

Herr Andersson i Nöbbelöf: I likhet med en talare, som här nyss hade ordet, vill jag hålla mig till det ämne, som här föreligger, nemligen det begärda anslaget af 3 millioner kronor till bestyckning och pansarbeklädnad för våra nuvarande fästningar. Det är nog sant, att detta är en ganska stor summa; men det kan väl icke förnekas, att, då fråga är om byggande af fästningar eller om iståndsättande af dem, vi redan hafva, man icke får rygga tillbaka för ett dylikt belopp.

Den förste talaren gjorde särskildt anmärkning emot, att Riksdagen icke satts i tillfälle att i detalj bedöma, hvartill dessa 3 millioner skola användas, och han hoppades, att, då befästningskomiténs betänkande inkommit till pröfning, Riksdagen då skulle vara i tillfälle att bedöma detaljerna. Jag vill med anledning bäraf upplysa om, att här verkligen finnes en detaljberäkning öfver användningen af hvart enda öre af dessa 3 millioner, och denna detaljberäkning afser den kostnad, som erfordras för att sätta våra nuvarande fästningar i försvarsbart skick med bestyckning och med pansarbeklädnad. Beräkningen slutar på en siffra af ungefär 3,600,000 kronor. Jag tviflar emellertid högeligen på, huruvida denne talare kan blifva tillfredsstäld, när befästningskomiténs förslag en gång kommer att föredragas i kammaren, ty jag tror icke, att någon krigsstyrelse kommer att i fråga om befästningsarbeten framlägga dylika detaljuppgifter, som sålunda skulle vara i tryck tillgängliga, icke allenast för den svenska allmänheten, utan äfven för utlänningar. Jag tror icke, att det är lämpligt att gå till väga på det sättet. Det är också af denna anledning, som utskottet icke kunnat tillstyrka den af motionären föreslagna åtgärden att tillkalla en eller flera utländska militärer för att deltaga i behandlingen af våra befästningsplaner. Det är naturligtvis

synderligen angeläget — åtminstone har jag den uppfattningen — att sådana detaljberäkningar, som uppgöras i fråga om våra befästningar, hemlighållas för allmänheten. Men huru dessa beräkningar skulle hemlighållas, derest man ginge till väga på det af motionären föreslagna sättet, förstår man bäst genom erfarenheten från de länder, der man tillkallat en högre belgisk militär. Nog ser man, huru han hemlighållit dessa planer. För utskottet ha varit tillgängliga en hel massa detaljrönningar öfver de fästningar, som han varit med om att planlägga. Vi ha haft att tillgå icke endast detaljuppgifter, utan äfven fullständiga ritningar öfver hvarenda fästning jemte ett par band med förklaringar öfver dessa. Visserligen äro namnen på fästningarna icke utsatta, men nummer äro åsatta såväl planer som karta, så att hvar och en, som vill, kan lätt taga reda på, hvilken fästning det är fråga om.

Jag tror, som sagdt, att det icke är lämpligt att gå till väga på detta sätt. Eljest skulle säkerligen hvarken svenska regeringen eller svenska Riksdagen ha på minsta vis ansett sig förhindrade att tillkalla en utländsk sakkunnig person. På den anförda grunden har emellertid utskottet icke kunnat tillstyrka förslaget.

Motionären nämnde äfven, att om man toge reda på, hvad de belgiska befästningarna kostat, så skulle befästningskomitén icke komma att stanna vid en siffra af 33 millioner. Nu är det väl en stor skillnad mellan att bygga fästningar på en lös grund, som ligger öppen, och att anlägga sådana genom sprängningar i berg, på hvilket senare sätt de kunna göras mycket solidare och för billigare pris än i förra fallet. För öfrigt ha vi uppgifter om hvad de belgiska fästningarna kostat. Belgien utbetalade för befästningar under åren 1859—1878 ett belopp af 156 millioner francs och under åren 1884—1896 101,423,141 francs. Detta är summor, som den ärade motionären kanske skulle vilja vara med om, men jag får säga, att jag, för min del, icke kan tänka, att vare sig befästningskomitén eller den svenska regeringen någonsin skulle vilja för svenska Riksdagen framlägga så vidtgående förslag. Jag har äfven uppgift om kostnaderna för fästningar i andra länder, med ungefär samma folkmängd som Sverige, och dessa kostnader äro så dryga, att de för våra förhållanden skulle te sig nästan orimliga.

Här har af en talare framställts det förslaget, att man skulle bevilja 1½ million kronor för nästkommande år, men afslå de ytterligare begärda 1½ million kronorna. Detta kunde ju på sätt och vis vara sak samma, men jag anser det vara rent af en fördel, om vi vilja sätta de fästningar, som vi nu ha — och andra är det ju icke fråga om — i försvarbart skick med tidsenlig bestyckning och pausarbeklädnad — herrarne kunna här se handlingarna, som visa, att 3 millioner icke äro tillräckliga — jag säger, att det skulle medföra stor ekonomisk vinst att på en gång bevilja medel, så att regeringen kan under hand göra beställningar. Ty jag är alldeles övertygad om att, derest beställningarna göras under hand, och om man har medel tillgängliga och vet, när materielen kan vara färdig, det hela kan utföras för billigare pris och med större fördel, än om Riksdagen nu

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)

skulle anslå endast $1\frac{1}{2}$ million kronor och derefter dröja kanske ett par år med att bevilja ytterligare $1\frac{1}{2}$ million.

Då efter min mening för närvarande finnes ganska godt om medel, som kunna användas till detta ändamål, anser jag det lämpligt att på en gång bevilja hela summan, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag angående förevarande anslag.

Herr K. G. Karlsson: Då jag i den föreliggande frågan intager en ståndpunkt, hvilken skiljer sig från den, som intages af åtminstone en del af dem, med hvilka jag eljest har nöjet att kunna samverka, skall jag be att med några få ord få motivera min ståndpunkt.

Mitt resonnement är detta, att säkerligen ingen af oss lefver till den dag, då en stat, äfven om den vill lefva under neutralitet, får vara i fred utan att hafva förmåga att med väpnad magt upprätthålla denna neutralitet. Vi hörde till och med en talare på stockholmsbänken yttra sig om den väl väpnad och värdnad neutralitet. Men för att vi skola kunna upprätthålla en sådan, kräfvades enligt min tanke vissa försvarsåtgärder. Bland dessa försvarsåtgärder spelar väl äfven befästandet af vissa viktiga och för anfall utsedda punkter en ganska viktig roll. Vi ha i vårt land sedan en längre tid tillbaka redan påbörjat sådana befästningar. Man torde väl äfven kunna ena sig om, att hufvudstaden och örlogshamnen tillhöra de viktigaste punkterna. Här har nu framhållits, att äfven Gotland skulle vara en sådan mycket sårbar punkt. Men ju flera sådana sårbara punkter, hvilka kräva befästningar, nämnas och upptäckas, desto mera medel behöfves väl äfven för att kunna försvara dessa platser.

Nu ha af regeringen äskats 3 millioner för det fasta försvaret. Jag erkänner, att om endast den kongl. propositionen hade förelegat, så hade jag icke kunnat dertill yrka bifall, detta på den grund, att i den form, hvarunder detta anslag i den kongl. propositionen äskas, skulle det äfven kunna användas för befästningar å platser, för hvilka vi ännu icke beslutat sådana. Utskottet har emellertid välvist tagit denna punkt i öfvervägande och föreslår här beviljandet af dessa tre millioner, men endast och allenast till stärkande af landets *nuvarande* fasta försvar. Detta säges såväl i motiveringens som i utskottets kläm.

Då man således icke har att riskera, att dessa medel användas till andra ändamål än sådana, hvilka redan sedan gammalt ha befunnits nödvändiga, så kan jag för min del icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag anser det vara skäl att lemna dessa medel nu, medan medel finnas.

I detta sammanhang har talats om arbetarnes ålderdomsförsäkring. Med anledning deraf ber jag få säga, att visste jag, att beviljandet af dessa 3 millioner för det här ifrågasatta ändamålet skulle beröfva arbetarnes ålderdomsförsäkringsfond samma eller något liknande belopp, då skulle jag icke vara med derom. Men då jag hyser den öfvertygelsen, att, äfven om detta anslagsyrkande afslås, arbetareförsäkringsfonden ty värr icke kommer att med dessa 3 millioner växa, så ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Branting: Då uti denna fråga, der dock ingen reservation är inom statsutskottet afgifven, vi hört så många af de ärade statsutskottsledamöterna uppträda och försöka försvara sin hållning i saken, synes mig detta tyda på, att de själva dock ha en viss känsla af att deras ställning i denna sak skall vara något svår att försvara inför *landet*. Det har också verkligen sina sidor att på ett bräde votera bort 3 millioner kronor till befästningar, och jag undrar icke alls på, att här hållits anföranden, uti hvilka man sökt finna skäl för denna åtgärd, och att man med förkärlek påpekat de förbättringar, som utskottet vidtagit i Kongl. Maj:ts förslag.

icke desto mindre måste jag säga, att jag ej kunnat blifva öfvertygad af den argumentation, som framkommit. Den ärade statsutskottsledamot, som först hade ordet, framhöll, att det förhöll sig så med denna sak, att den 1½ million, som skulle användas nu omedelbart, skulle behövas för att läggas på de fästningsarbeten, hvartill Riksdagen för ett par år sedan beviljade medel, hufvudsakligast Oscar-Fredriksborg. Han upprullade för oss den bilden, att Riksdagen beviljat medel och arbeten hafva blifvit utförda; icke vore det väl då rimligt, att dessa arbeten skola stå halffärdiga och icke tjena sitt ändamål, hvilket ju var att skydda denna fästning för öfverrumpling.

Efteråt fick krigsministern ordet och framhöll — om jag icke hörde origtigt — att vi, tack vare de anslag, som beviljades för några år sedan, lyckats komma till den punkt, att af de ifrågasvarande befästningarna särskildt Oscar-Fredriksborg blifvit satt i ett sådant skick, att den icke kan öfverrumplas af fienden.

Jag förstår för min del icke sammanhanget i detta resonnement, som visserligen förts från två olika håll, men dock från två personer, som vilja komma till samma mål och försvara samma åtgärd. Det är för mig alldeles klart, att, i fall man tager fasta på statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande, att Oscar-Fredriksborg befinner sig i det skick, att det icke kan öfverrumplas af fienden, man väl må kunna vänta, till dess att den fullständiga plan föreligger, om hvilkeens behof ett vidlyftigt anförande här har hållits, och det med fullt fog.

Hvad beträffar återstoden, den andra hälften af tremillionersanslaget, så är det kort och godt anslaget till en befästningsfond. Låt vara, att det skulle komma endast de nuvarande fästningarna till godo, är det dock således meningen att af detta års öfverskott lägga 1½ million på befästningar. Ja, det har ju alltid sina sidor att kunna afväga de olika statsbehofven mot hvarandra, så att intet obilligt undanskjutes. Men jag må säga, att här står ovanligt klart valet mellan huruvida Riksdagen vill anslå medel till en annan befästningsåtgärd, till den *inre* befästningsåtgärd, som heter arbetareförsäkringen, eller huruvida Riksdagen vill lägga dem på de *yttre* fästningsverk, som det här är fråga om. Votera vi bort de tre millionerna på ett bräde och kasta dem i den blifvande befästningsplanens gap, då återstår väl, när vi komma så långt som till arbetareförsäkringsfrågan, ganska litet att röra sig med, och de motioner, som väckts om höjande af de utaf regeringen föreslagna, alldeles otillräckliga bidragen till

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
'm. m.
(Forts.)*

Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)

arbetareförsäkringsfonden, komma nog icke att beaktas redan af det skäl, att medel icke finnas.

När så är fallet och när man här verkligen är i tillfälle att använda medlen på bättre sätt än till befästningar, om hvilkas beskaffenhet man på det hela taget vet bra litet, tror jag, att det skulle vara denna kammare helt visst mera värdigt, om den icke inlåte sig på dessa befästningsplaner, utan låte de tre millionerna falla här, för att i stället få upp dem på den punkt, der de mer än väl skulle behövas och der de skulle göra social nytta, den nyttan att få fram de känslor hos de djupa leden af vårt folk, hvilka, när allt kommer omkring, äro det bästa skyddet och det bästa värnet mot yttre faror. Jag yrkar afslag.

Herr *Eriksson* i Bäck förenade sig med herr *Branting*.

Herr *Boëthius*: Jag skall blott be att få fråga herr *Branting*: hvad gagnar arbetareförsäkringsfonden till, om vår *nationella självständighet* går förlorad?

Herr *Dahn*: Herr talman! Jag begärde ordet endast på grund af ett yttrande af herr *Hans Andersson* i *Nöbbelef*. Han sade, att förut, när regeringen kommit till Riksdagen med begäran om större anslag, t. ex. till nybyggnader för flottan, regeringen försvarat denna sin framställning dermed, att den skulle kunna bygga mycket billigare, i fall Riksdagen beviljade ett större anslag på en gång. Ja, men då har det från statsutskottets ledamöter af denna kammare alltid låtit: nej, vi skola icke binda händerna på en följande Riksdag, Riksdagen skall icke afhända sig sin rätt att sjelft bestämma; och Kongl. Maj:t har fått ett så stort anslag, som Riksdagen ansett kunna vara lämpligt.

Nu har Kongl. Maj:t icke begärt mer än 1,500,000 kronor för 1899, men statsutskottet kommer och föreslår, att Kongl. Maj:t skall ha dubbelt så mycket, som han begärt. Man säger visserligen, att den andra hälften icke skall utgå förrän efter Riksdagens medgifvande, men då kan jag icke förstå, hvarför man nu skall fastläsa dessa ytterligare en och en half million kronor. Om några månader sammanträder ju åter Riksdag, och då kan ju den Riksdagen få fatta beslut i afseende på den andra hälften af beloppet.

Herr *Andersson* i *Nöbbelef*: Jag skall be att få rätta ett par uppgifter af herr *Dahn*. Han sade, att, då det varit fråga om stora anslag för 2 år, t. ex. nybyggnadsanslag för flottan och dylikt, statsutskottet och denna kammare icke velat bevilja för mer än ett år. Men så har icke varit förhållandet. Statsutskottet och denna kammare har väl satt ned anslag, men ändå velat fördela dem på två år.

Likaledes var det origtigt, hvad herr *Dahn* uppgaf, när han sade, att statsutskottet nu föreslagit mer, än Kongl. Maj:t begärt. Kongl. Maj:t har begärt ett belopp af 3,000,000 kronor för att efter Riksdagens medgifvande användas till stärkande af landets fasta försvar, dock med rätt för Kongl. Maj:t att af nämnda belopp under år 1899 använda högst

1,500,000 kronor för anskaffande af artilleri- och pansarmateriel, och statsutskottet föreslår beviljandet af 1,500,000 kronor för nästa år, och att ytterligare en och en half million skola afsättas samt få användas först sedermera efter Riksdagens hörande. Således har icke statsutskottet föreslagit något mera, än Kongl. Maj:ts begärt. Det är blott denna rättelse, jag velat göra.

*Angående
anslag till
det fasta
försvaret
i allmänhet
m. m.
(Forts.)*

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till det af herr Dahn under öfverläggningen framställda förslag; och 3:o) afslag å såväl utskottets hemställan, som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen upptog hvar och ett af dessa yrkanden till proposition i nu nämnd ordning och fann den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef, sedan till kontraproposition antagits yrkandet om afslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under mom. a) i 35:te punkten af förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna afslagit såväl utskottets nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 146 ja mot 60 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammarerna bifallen.

Mom. b).

Bifölls jemväl.

Punkterna 36—39.

Biföllos.

Vid föredragning slutligen af *punkten 40*, angående anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande, begärdes ordet af

Herr Aulin, som yttrade: Beträffande fördelningen af de medel, hvarom nu föredragna punkt handlar, skall jag be att få framställa en önskan. Förhållandet är nemligen det, att de organiserade skarpskytteföreningarna hafva mycket större omkostnader än de vanliga skyttegillena. Det vore därför af vigt, att vid fördelningen af medlen skarpskytteföreningarna erhöle proportionsvis större anslag än de

öfriga, då de hafva så betydligt större utgifter, t. ex. för anskaffande af uniformer och för aflönande af instruktörer i exercis m. m. Under förhoppning, att vederbörande vid fördelning af medlen taga hänsyn till nu framställda önskan, skall jag be att få yrka bifall till punkten.

Vidare anfördes icke. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande n:o 13, i anledning af väckta motioner om nedsättning af tullsatserna för kaffe och té.

Punkten 1.

*Om
nedsättning
af tullen
å kaffe.*

I motion, n:o 23, inom Andra Kammaren hade herr *J. Anderson* i Tenhult, med hvilken herr *C. Johansson* i Aflösa instämt, föreslagit, att tullen å kaffe måtte nedsättas till 5 öre för kilogram, och att denna tullnedsättning måtte vinna tillämpning så snart ske kunde.

Utskottet hemställde emellertid under förevarande punkt, att tullen å kaffe måtte bibehållas oförändrad.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts af herrar *Cavalli*, *Almström* och *Bergendahl*.

I fråga härom anförde nu:

Herr Anderson i Tenhult: Herr talman, mina herrar! Efter det utskottet i sin motivering medgifvit, att tullen på kaffe i ingen mån utgör skydd för inhemsk produktion, har det dock, på uppgifna grunder, motsatt sig den af mig föreslagna tullnedsättningen. På sid. 4 i betänkandet säger utskottet: »Genom nedsättning af tullen å kaffe till det af herr Anderson föreslagna beloppet skulle statsverkets inkomster minskas med omkring 2,000,000 kronor om året, om beräkningen grundas på den införsel af kaffe, som under nästlidet år egt rum». För min del anser jag det origtigt att taga 1897 års import af kaffe till beräkningsgrund, emedan under det året utställningen egde rum här i Stockholm, då många resande från utlandet uppehöll sig här, hvilka förbrukade — antager jag — icke så obetydligt af den varan. Vidare bör man taga i betraktande, att många från vårt eget land då reste upp till Stockholm och vistades der längre eller kortare tid, hvarunder de säkerligen förbrukade betydligt mera kaffe, än vanligen sker i deras hem. Således är, enligt min tanke, förklaringen lätt funnen, hvarför importen sistlidet år var så stor. För min del har jag äfven gjort några kalkyler och beräkningar och dervid hållit mig till de 10 år, som närmast föregingo fjoråret, och tagit medelvärdet af importen för ett år, samt beräknat den tullavgift, som därför skulle hafva influtit. Jag har dervid kommit till det resultat, att statskassan, om min motion

bifölles, icke skulle få vidkännas större minskning i inkomster än ungefär hälften af hvad utskottet uppgifvit.

Utskottet har vidare sagt, att, om man vill åstadkomma en minskning i de mindre bemedlades lefnadsomkostnader, »sådant kan och bör ske på andra vida bättre och verksammare sätt än det af motionären föreslagna». Men utskottet uppgifver icke, hvilka andra sätt det menar, utan vi få förblifva i okunnighet derom. För min del kan jag ej finna något annat sätt att få de mindre bemedlades lefnadsomkostnader nedsatta än det sätt, jag i min motion föreslagit.

Utskottet har vidare på samma sida i utlåtandet uppräknat en del andra länder, deribland Frankrike och Storbritannien m. fl., der, enligt utskottets uppgift, kaffeförbrukningen icke är så stor som hos oss. Ja, jag tror, att förklaringen äfven här är lätt funnen. Jag tror, att orsaken är, att i dessa länder så mycket vin förbrukas, hvilket hos oss åtminstone på landsbyggen högst sällan förekommer. Skulle vi i vårt land förbruka så mycket vin, som man gör i dessa länder, skulle nog kaffeförbrukningen komma att i betydlig mån minskas.

Utskottet har vidare sagt, att kaffe mera utgör ett njutnings- än näringsmedel. Jag kan ju medgifva detta, men jag är ock förvissad om, att med de beståndsdelar, som ingå i kaffe, är detta långt mer närande än andra njutningsdrycker, i synnerhet spirituosa.

Utskottet säger vidare, att ett omåttligt bruk af kaffe medför lika skadliga verkningar som ett omåttligt bruk af spirituosa. Jag vågar protestera mot detta påstående. Om man besöker våra fängelser, skall man nog der finna, huru många der äro intagna i och för det att de förtärt spirituosa i för stor mängd, hvilket haft till följd att de begått brott. Men jag är på samma gång säker på att, ehuru utskottet säger, att kaffe har lika skadliga verkningar som spirituosa, man ej skall kunna upptäcka en enda, som till följd af omåttligt bruk af kaffe företagit sådana handlingar och gerningar, att han blifvit i fängelse insatt.

Herr talman! Jag skall med åberopande af den motivering, som jag anfört i min motion, be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Fredholm: Motionären yrkar, såsom naturligt är, bifall till sin motion och afslag på utskottets hemställan. Han kritiserade den motivering, som utskottet anfört för sitt afstyrkande, men det må ursäktas mig, om jag ej kan finna hvad han sjelf anförde för att visa, att utskottets motivering ej är hållbar, vara annat än mycket litet vägande.

Han anförde först, huru som utskottet uppgjort sina beräkningar öfver hvad statsverket skulle komma att förlora på tullnedsättningen efter den import, som egde rum förra året, och detta kunde han ej godkänna, emedan förra året var ett undantagsår. Men utskottet säger ju redan i nästa punkt af betänkandet, att ej heller det anser denna förbrukning normal, utan reducerar den förlust, som för statskassan skulle uppstå genom sänkning i kaffetullen, till ett belopp, som är beräknadt efter importens medeltalsstorlek.

Om
nedsättning
af tullen
å kaffe.
(Forts.)

För dem af kammarens ledamöter, som på förmiddagen ej ville vara med om att medgifva en tullindring med afseende på socker, torde till en början böra framhållas, att de skäl, som då för dem voro bestämmande, äfven här ega tillämpning och det i mycket högre grad.

Först sade man med afseende på sockertullen, att man motsatte sig nedsättning i densamma på den grund, att denna tull objektivt sedt icke var tryckande. Men den är dock för befolkningen mycket mer tryckande och förorsakar konsumenten mycket större utgifter än kaffetullen. Om det skälet var bestämmande för att ej nedsätta sockertullen, gäller det sålunda här i ännu högre grad.

Vidare anförde man, att missnöje öfver att sockret är för högt beskattadt icke gjort sig gällande. Men jag frågar: har något missnöje gjort sig gällande öfver tullen på kaffe, som nu utgör endast 12 å 13 procent af varuvärdet. Något sådant missnöje har åtminstone icke jag hört af.

Man förklarade äfven såsom skäl för att ej bevilja lindring i sockertullen, att sockret var ett njutningsmedel. Om detta skäl någonsin har giltighet, så är det väl i fråga om kaffe, som ju *enbart* är ett njutningsmedel, medan äfven de, som ej ville vara med om en nedsättning af sockertullen, måste medgifva, att sockret icke blott är ett njutnings- utan äfven ett näringsmedel.

För öfrigt vill jag påpeka, att sedan motionären år 1888 lyckades få kaffetullen nedsatt från 26 till 12 öre per kilogram, kaffepriset fallit till hälften. Det är visserligen sant, att förbrukningen äfven stigit med 50 procent, men utgifterna för konsumenten för allt det kaffe han förbrukar torde nu ej uppgå till ens så mycket som år 1888, oaktadt han nu förbrukar 50 procent mer.

Ytterligare torde böra framhållas, att det är skilnad på denna tull och sockertullen. Kaffetullen är nemligen uteslutande en finanstull, under det att sockertullen är en skyddstull. Skilnaden är i det hänseendet ej oväsentlig, eftersom hvarje öre, som staten utkräver i skatt på kaffe, går in i statskassan, men för hvarje öre, som ingår i statskassan i form af sockerskatt, pålägger staten befolkningen en förbrukningsskatt af 2 öre. Det är skilnaden mellan denna finanstull och denna skyddstull.

Man kan nu säga, att hvad som af skyddstullen ej ingår i statskassan, kommer andra till godo. Ja, det är sant, men huru vida det öfverpris, hvarmed varan fördyrats utöfver hvad staten får in, verkligen kommer samhället till godo, på sätt man beräknat, derom kan man vara af olika meningar.

Emellertid vill det synas mig, som om det ej vore skäl att röra vid kaffetullen, och det därför, att den tullen i och för sig sjelf utgör en så ringa beskattning på allmänheten, jemförd med andra konsumtionsskatter, att den ej är något att fästa afseende vid. Och jag vill motsätta mig en nedsättning i kaffetullen äfven af det skälet, att jag genom densammans bibehållande vill bereda möjlighet till nedsättning och lindring i andra förbrukningsskatter, nemligen i tullen på nödiga och viktiga konsumtionsartiklar, hvilket jag ej kan anse att kaffe är. Det måste ju vara tydligt och klart att, om man

minskar statens inkomster på sådana artiklar som kaffe, så skall man ej sedan hafva möjlighet att bereda tullindring i fråga om nyttiga och nödiga konsumtionsartiklar.

Slutligen ville den siste talaren ej medgifva, hvad i alla fall blifvit af erfarenheten konstateradt, nemligen att ett omåttligt bruk af kaffe medför precis samma skadliga verkningar som ett omåttligt bruk af alkohol. Symptomen af kaffeförgiftning äro, nemligen ungefär likartade med symptomen af alkoholförgiftning. Äfven ur den synpunkten synes det, att man ej bör vara angelägen om att allt för mycket billiggöra kaffet, i synnerhet som konsumtionen deraf inom landet nu nått en så stor utsträckning, att fråga kan vara, om den ej är jmförelsevis större än i andra land. De siffror, som utskottet härvidlag anfört till stöd för en sådan uppfattning, äro visserligen något gamla och kunna därför ej vara fullt användbara för att visa den förbrukning, som nu eger rum, men konsumtionen torde, hvad vårt land beträffar, i alla fall uppgå till ungefär 4 kilogram årligen per invånare, under det att den för tio år sedan, då kaffetullen nedattes, blott var omkring $2\frac{2}{3}$ kilogram.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergendahl: Jag har i år, liksom förra året, reserverat mig mot utskottets hemställan att afstyrka nedsättningen i tullen på kaffe, och jag har gjort det af samma skäl, som ledde mig, då jag vid 1888 års riksdag förenade mig om den nedsättning i kaffetullen, som då egde rum på grund af en motion af samma motionär, som nu gjort framställning i ämnet.

Då kaffe ej kan blifva föremål för odling inom landet och således ej behöfver något skydd till nytta för så väl arbetsgifvare som arbetstagare, finner jag för min del alla skäl tala för att söka göra kaffe så billigt som möjligt. Och de förnämsta skälen härför äro de, att kaffe utgör för den fattiga befolkningen en nödvändighetsvara, att kaffe är för samma befolkning ett njutningsmedel, och att kaffe, enligt mitt förmenande, genom sin användning är egnadt att motverka en större utsträckning i bruket af rusgifvande drycker.

Att kaffe är en nödvändighetsvara för den fattigare befolkningen, har icke af utskottet blifvit bestridt. Att kaffe är ett njutningsmedel, har utskottet deremot framhållit; men att kaffe har den nyttan med sig, att dess bruk hindrar de rusgifvande dryckernas större användning, har deremot icke på något sätt af utskottet framhållits eller vidrörts. Och jag kan ej neka till, att det förvånat mig att, då i bevillningsutskottet sitta medlemmar, som ofta och gerna föra den fattigare befolkningens talan, och som äro varma nykterhetsvänner, dessa icke hafva velat beakta de synpunkter, från hvilka jag betraktar denna fråga.

Utskottet har anfört ett par skäl, som jag ej på något sätt kan anse giltiga såsom ett motiv för afslag. Utskottet säger nemligen: »att genom nedsättning af tullen än ytterligare befrämja konsumtionen af kaffe, synes icke vara välbetänkt, enär kaffe utgör mer ett njutnings- än ett näringsmedel och enligt läkares uttalande vid omåttligt bruk medför enahanda skadliga verkningar som omått-

*Om
nedsättning
af tullen
å kaffe.
(Forts.)*

*Om
nedsättning
af tullen
å kaffe.
(Forts.)*

ligt förtärande af spirituösa drycker». Ja, det talas der om omåttlighet, men hvilket näringsämne eller njutningsmedel skall icke, om det omåttligt brukas, i längden skada? Skall man därför, att en vara, omåttligt njuten, blir förderfbringande, hindra ett måttligt och ändamålsenligt bruk af densamma? Jag kan således ej på ringaste sätt gå in på, att detta är ett giltigt skäl; och dessutom tror jag ej på, att det är verkliga förhållandet, att kaffe skulle kunna hafva samma skadliga verkningar som spirituosa. Visserligen kan förgiftning uppstå genom omåttlig kaffedrickning, men då ej till följd af alkohol, ty sådan finnes ej i kaffebönan.

Så säger utskottet, »att, om man, i likhet med motionären, vill åstadkomma en minskning i de mindre bemedlades lefnadsomkostnader, sådant kan och bör ske på andra vida bättre och verksammare sätt än det af motionären föreslagna.» Ja, visserligen har ledamoten af utskottet, herr Fredholm, nyss med några ord berört detta, i det han sade, att han skulle önska lindring i tullen på andra konsumtionsartiklar för att göra dem billigare för den stora allmänheten, men han har ej angifvit någon bestämd artikel, som han dermed skulle åsyfta. Té kan det ej vara, ty en nedsättning i tullen på denna vara har utskottet, såsom det synes af betänkandet, afstyrkt. Och jag tror verkligen icke, att det skall bli så synnerligen lätt att komma fram med något, som skall ersätta kaffe. Detta är ändock den s. k. fattigmans dryck, och den fattige, som tryckes af litvets omsorger, behöfver kaffe att upprätta sitt sinne med, och arbetaren har i kaffe funnit ett medel, som kan motverka tröttheten och höja kraften.

Herr talman! Jag förenar mig med motionären i yrkande om bifall till hans motion.

Herr Lundell: På förmiddagen visade jag mig visserligen såsom vän af billigare sockerpris, men deremot kan jag ej vara med om att skaffa billigare kaffepris. Vi behöfva visserligen icke kaffetull för att skydda våra inhemska näringar, men jag tror, att vi behöfva den för att skydda en hel del magar, som ju också äro ganska viktiga organ i vårt näringslif.

Man kan dricka kaffe, som är starkare, och kaffe, som är svagare. Och jag tror att, om man har litet högre kaffepris, gör det, att man dricker kaffet litet svagare; och derigenom skyddas en hel del magar.

Det är fördenskull i magskyddets intresse, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Fredholm: Endast ett par ord till bemötande af den talare, som sist uppträdde och försvarade en nedsättning i kaffetullen. Om jag fattade honom rätt, förklarade han att kaffet utgjorde den fattiges poesi eller något i den vägen. Alldeles detsamma plägar anföras i fråga om lotterier; men för min del tror jag, att man hvarken på det ena eller andra sättet verkligen befrämjar de fattiges lycka.

Den ärade talaren anmärkte vidare, att jag icke angifvit någon

konsumtionsartikel, der man med större fördel skulle kunna vidtaga en skattelindring än nu vid kaffet. Nej, jag nämnde det verkligen icke, men jag trodde, att hvar och en ändock skulle förstå mig. Om man satte ned tullen på mjöl, skulle detta nog för de fattige vara bättre än en nedsättning af kaffetullen; detta var hvad jag menade. Men kanske den ärade talaren derom har en uppfattning, likartad med den, som gjorde sig gällande för hundra år sedan, under den franska revolutionens tid, då någon, som bekymrad framhöll, att folket saknade bröd, lära hafva fått till svar: hvarför äta de icke bakelser?

*Om
nedsättning
af tullen
å kaffe.
(Forts.)*

Herr Göransson: Jag har lika litet i år som förlidet år, då denna fråga förevar inom utskottet, kunnat vara med om en nedsättning i kaffetullen. Skälet härtill för mig är icke hufvudsakligen frågans finansiella, utan dess sanitära sida.

Frågan är visserligen äfven ur finansiell synpunkt icke så obetydlig, ty denna tullnedsättning skulle dock komma att uppgå till omkring 1,500,000 kronor om året i minskad inkomst till statskassan. Men detta har, som sagdt, ändock icke för mig varit hufvudskalet; och jag tror, att under de lyckliga förhållanden, hvori statskassan för närvarande befinner sig, skulle man kunna undvara detta belopp. Jag anser emellertid, att, så länge vi hafva konsumtionsskatter, kaffet är en mycket lämplig vara för tullbeskattning.

Här har af motionären bestridts, att kaffe skulle vara skadligt i helsovårdshänseende. Men jag tror ändock, att han ej kan våga bestrida, att flertalet af våra läkare påstå kaffet verkligen vara skadligt, i synnerhet för barn och klena personer.

Motionären anmärkte vidare, att utskottet sagt, att en minskning i de mindre bemedlades lefnadskostnader kunde ske på vida bättre och verksammare sätt än det af motionären föreslagna, och förhöll utskottet, att det ej angifvit något visst sätt härför. Enligt mitt förmenande skulle en dylik minskning kunna ske genom nedsättning af lämsmedelstullarne; det förefaller mig, som att detta skulle vara mycket verksammare än en nedsättning i kaffetullen. Detta var ett sätt, men andra kunna ju äfven finnas.

Motionären har bestridit utskottets antydningar, att ett omåttligt bruk af kaffe skulle medföra enahanda skadliga verkningar som omåttligt bruk af spirituosa; och om jag ej hörde orätt, framhöll han, att det vore en väsentlig skillnad på dessa saker, och att fångelserna väl befolkades af sådana individer, som förstört sig med rusdrycker, men att något dylikt ej kunde anföras beträffande kaffet. Men om genom ett omåttligt bruk af kaffe en mängd personer, i stället för att befolka fångelserna, komma att befolka sjukhusen, så kan väl det från den synpunkten komma nästan på ett ut.

Emellertid tror jag för min del, att kaffet icke är någon nödvändighetsvara och allra minst ett näringsmedel — det har icke heller motionären gittat påstå.

Vid sådana förhållanden och då jag tror, att det skulle vara nyttigt, om man, i stället för att uppmuntra kaffekonsumtionen, uppmuntrade konsumtionen af té, som enligt mitt förmenande skulle vara

Om
nedsättning
af tullen
å kaffe.
(Forts.)

nr helsovårdshänseende nyttigare, har jag för min del inom utskottet varit med om att understödja den motionär, som yrkat nedsättning i tétullen. Jag anser, att det för befolkningen skulle vara nyttigare, om vi kunde komma in på den banan att bruka té i stället för det omåttliga kaffedrickandet.

Jag skall, som sagdt be, att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Bergendahl: Då den näst föregående talaren i så fördömande ordalag nedgjorde kaffet, finner jag mig föranlåten att uppläsa några rader ur tidskriften »Helsovännen» för år 1887, utgifven af den för oss alla väl kände doktor Wretlind. I denna tidskrift står der bland annat: »Då vi, på vår vetenskaps nuvarande ståndpunkt, icke kunna till fullo utreda den verkliga betydelsen för organismen af kaffe, té och dylika ämnen, måste vi antaga, att deras värde icke får bedömas endast efter den ringa mängd af näringsämnen i vanlig mening, som de innehålla. De synas dock motsvara ett verkligt behof för menniskan, åtminstone under vissa lefnadsförhållanden. Vi måste sålunda här ännu döma mera efter den praktiska erfarenheten än efter teoretiska grunder.» — »Den fattige, som måste förtära hårdsmält föda och är tryckt af lifvets omsorger, behöfver kaffet att främja sin matsmältning och värma sitt sinne —». På ett annat ställe heter det: »I vissa länder, t. ex. Brasilien, säges det ymniga kaffebruket hafva undanträngt de alkoholhaltiga dryckerna. Och har man kanske våra kvinnors stora smak för kaffe att tacka derför, att dryckenskapen i vårt land aldrig förmått tränga riktigt in bland kvinnökönet.»

Jag begärde emellertid närmast ordet med anledning af hvad herr Fredholm senast yttrade. Han namngaf den konsumtionsartikel, som han ansåg lämpligare böra göras billigare — och det var mjöl. Men det är väl ändock en stor skillnad på dessa saker, herr Fredholm. Mjölet kan man åstadkomma här i vårt land, såsom produkt af vår spannmål, och derför hafva spannmåls- och mjöltullarne införts till skydd för vårt jordbruk, i samband dermed att industrien fått sitt skydd. Och enligt mitt förmenande går det ej alls an att nedsätta tullen på mjöl, om man vill behålla det bestående skyddssystemet.

Kaffet deremot är ingen inländsk vara.

Herr Lundell: De loford, som af den siste talaren framfördes, gälla naturligtvis ett måttligt bruk af kaffe, men om denna tullsats skulle nedsättas, blefve bruket säkerligen icke måttligt; och det är just derför, jag ej finner skäl att vara med om en dylik nedsättning af kaffetullen.

Om vi redan nu, med den gällande tullsatsen, ha 100,000 magar förderfvade genom kaffe, så skulle vi kanske genom en nedsättning af tullen få ännu ett eller par 100,000 magar förderfvade; och något sådant kan jag ej vara med om. Derför tycker jag, att vi böra låta det vara vid hvad det är.

Hvad jag fruktar för, är nemligen de skadliga verkningar, ett

omåttligt bruk af kaffe medför. Måttligt njutet skadar det ej, men måttligt kan man njuta det äfven med den tull, vi nu ha.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr tal-
mannen till proposition upptagit hvarterdera af de gjorda yrkandena,
biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Herr *H. Odencrants* hade i motion n:o 27 inom Andra Kam-
maren hemställt, att tullen å té måtte nedsättas till 25 öre för kilogram,
men hemställde utskottet, att äfven tullen å té måtte bibehållas oför-
ändrad.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmäls af
herrar *Almström, Stephens, Philipson* och *Jansson* i Krakerud.

*Angående
nedsättning
af tullen å té.*

Herr *Odenrants* begärde ordet och yttrade: Bevillningsutskottet
har visserligen afstyrkt denna motion men då inom utskottet funnits
en så betydande minoritet, som reservationerna utvisa, anser jag mig
berättigad att för några ögonblick taga kammarens tid i anspråk för
att nämna de skäl, som föranledt mig att framlägga min motion,
isynnerhet som åtskilliga år ha gått, sedan kammaren sist besvarades
med en diskussion i téfrågan.

Det hufvudsakliga skälet för mig har varit det, att erfarenheten
visat, att i vårt kalla, nordiska klimat, befolkningen behöfver en vär-
mande och lifvande dryck. Dess värre har man anlitat den sämsta
af alla drycker, nemligen bränvinet, i allt för hög grad. Lyckligtvis
äro dock numera alla fosterlandsvänner, alla de, som sträfva för foster-
landets höjande i sedligt och ekonomiskt hänseende, ense i att mot-
verka den drycken så mycket som möjligt.

Rörande den andra dryck, som hos oss vunnit allmännare bruk
— kaffe — hafva redan åtskilliga talare, och särskildt den på kaluar-
bänken, på ett så drastiskt sätt skildrat dess mindre goda egenskaper,
att jag ej behöfver tala vidare derom. Dock skulle jag vilja nämna,
att den framstående människovännen och vetenskapsmannen, general-
direktören *Huss*, visserligen stred sitt lifs stora strid mot alkoholen,
men dock ansåg äfven kaffet värdt att bekämpas, i det han år 1865
utgaf sin berömda skrift: »Om kaffe, dess bruk och missbruk».

Vill man nu motarbete dessa, som man anser, mindre lämpliga
eller rent af skadliga drycker, bör man söka en bundsförvandt i
någon dryck, som ej medför skadliga verkningar; och erfarenheten
från främmande länder har med en alldeles anmärkningsvärd enighet
påvisat, att té är en dylik dryck.

Herrarne veta ju allt för väl, att på många ställen téet är i
verklig mening en hela folkets dryck — så i Holland, England och
Ryssland.

Jag skulle ju i detta afseende kunna anföra många siffror, men
jag vill ta en enda. År 1884 var förbrukningen i England 2,2 kilo-
gram per individ, och i Viktoria i Australien till och med 5,4 kilo-
gram per individ, medan i Sverige förbrukningen var så liten, att

*Angående
nedsättning
af tullen å té.
(Forts.)*

medeltalet för åren 1881—1885 utgjorde endast 0,015 kilogram per individ.

Man har äfven i åtskilliga främmande länders arméer infört denna dryck, efter hvad det säges med mycket stor framgång, särskildt derigenom att den motverkat bränvinsbruket i dessa arméer. Speciellt säges detta hafva varit fallet i Ryssland. Hvad jag nu anför är ett så allmänt känt och erkänt faktum, att det ej fallit bevillningsutskottet in att förneka något häraf, utan utskottet säger här, att bruket af té »är i allmänhet i sanitärt hänseende att föredraga framför bruket af kaffe, och det skulle därför vara önskligt, om ett allmännare användande af té i stället för kaffe komme till stånd.» Ja, detta är godt och väl, men säger utskottet »Det är dock föga sannolikt, att en nedsättning af tullen å té skulle kunna åstadkomma en sådan förändring i befolkningens lefnadsvanor; och då för närvarande té användes nära nog uteslutande af de förmögnare klasserna inom landet, skulle en sådan nedsättning utgöra en skattelindring, som hufvudsakligen komme dessa klasser till godo.»

Ja, mine herrar, de der skälen ha alltid framkommit, hvartenda år, då inom Riksdagen ifrågasatts att nedsätta tullen på té. Hvarje gång hafva de också samvetsgrant slagits ihjäl, men de dyka upp igen. Och jag må medgifva, att det öfverraskat mig, att bevillningsutskottet åter kommit fram med dessa skäl; på mig ha de icke kunnat öfva någon öfvertygande verkan, om de ock möjligen gjort det på andra. Jag är då mera benägen att ansluta mig till hvad bevillningsutskottet förut sagt. Om jag t. ex. ser i 1884 års bevillningsutskotts betänkande i frågan, så heter det der, att man väl har anført, »att té vore en öfverflödsvara, som icke lämpade sig för den mindre bemedlade svenska befolkningens smak och som på grund häraf aldrig härstädes kunde vinna någon större användning», men säger utskottet, »samma inkast har emellertid fordom gjorts med afseende å artiklar, som numera till den grad öfvergått till en nödvändighetsvara för den fattigare befolkningen, som t. ex. potatis.» Riksdagen fann detta riktigt och anslöt sig till utskottets uppfattning samt skref den 10 maj 1884 till Kongl. Maj:t, att Riksdagen beslutat en nedsättning i tétullen »i afsigt att göra denna dryck, hvilken torde vara särdeles egnad att undantränga bränvinet och derigenom befrämja nykterheten, lättare tillgänglig för den mindre bemedlade befolkningen.» Det var just kardinalskälet för nedsättningen. Och det har äfven varit kardinalskälet för mig att väcka motion om ny nedsättning i tétullen.

Sedermera, år 1888, förklarade bevillningsutskottet, att det vore »synnerligen önskvärdt, att té här i landet komme till större användning än det för närvarande har»; och så föreslog utskottet såsom ett verksamt medel för detta en ytterligare sänkning i tétullen. Och Riksdagen delade denna uppfattning och sänkte tétullen.

Ja, herr talman, jag skulle också kunna ur Riksdagens protokoll uppläsa en mängd värtaliga och sakkunniga anföranden af män af helt olika meningsgrupper från Riksdagens båda kamrar, som enstämmigt uttala samma tanke, att té är en nyttig vara, som så vidt möjligt bör ökas i konsumtion, att detta företrädesvis bör ske i den arbetande klassens intresse, att en sådan ökad konsumtion bidrager

till främjande af välmåga och nykterhet o. s. v. Det är män, sådana som E. G. Boström, Björnstjerna, P. Reuterswärd, Wærn, Lönegren, Gumælius, Wieselgren, S. A. Hedlund, många andra att förtiga, hvilka äro eniga i denna uppfattning. Det är dock män, som intaga en representativ ställning och äro förfarna i statslifvet, som sagt detta. Och jag tror därför, att jag kan med skäl åberopa deras yttranden.

När så förhåller sig, är det en smula underligt, att bevillningsutskottet verkligen har anlitat dessa gamla, utnötta skäl och, på grund af dem, fasthållit vid en tull, som det sjelft anser vara onyttig, helst utskottet icke i finansielt afseende haft något att anföra mot sänkande eller borttagande af tétullen.

Det förefaller mig, som om det vore ett teoretiskt principrytteri att, därför att denna tull kallas en finanstull, ej vilja taga bort den ur systemet, oaktadt man erkänner, att den är onyttig och i viss mån skadlig att bibehålla.

För öfrigt, herr talman! Om det — såsom bevillningsutskottet säger i sitt betänkande — är sant, att den föreslagna nedsättningen för de konsumerande medför en så obetydlig ekonomisk fördel, att näppeligen följden deraf skulle bli en mera ökad konsumtion, huru kan utskottet då i nästa andetag säga, att det å andra sidan måste betraktas såsom en verklig skattelindring för de förmögnare klasserna, om denna lilla nedsättning kommer till stånd? Det är sammanhanget mellan dessa båda punkter, som jag icke kan fatta, och jag har därför icke kunnat känna mig öfvertygad af utskottets skäl — det må jag tillstå. Det är egendomligt, att denna invändning om skattelindring för de förmögnare klasserna, hvilken gång på gång med talande skäl blifvit vederlagd inom Riksdagen, ännu en gång kan på allvarligt tänkande män utöfva ett sådant inflytande, att de äro färdiga att afstyrka en åtgärd, som de dock anse fördelaktig. Är icke detta ett märkligt bevis på språkets eller, rättare sagdt, frasens magt öfver tanken?

Jag är, herr talman, ingen späman, men jag tror mig dock kunna uttala en förvisning derom, att det icke skall dröja många år, förr än Riksdagen ånyo upprepar de skäl, som flere gånger föranledt den att i nykterhetens och de arbetande klassernas intresse sänka tétullen, och att då denna tull kommer att helt och hållet slopas. Det är dit jag syftat, ehuru jag ej ansåg lämpligt att denna gång taga steget fullt ut, ty mig syntes, att det slutliga målet lättare skulle nås genom att till en början sänka tullen till hälften.

Då jag sålunda tror, att detta är ett steg i den rätta riktningen, skall jag, herr talman, yrka bifall till min motion.

Vidare anförde:

Herr Fredholm: Herr talman! Jag skall be att till alla delar få instämma uti de loford, som den siste talaren uttalade beträffande tétet såsom en nyttig, välgörande och gagnande dryck — en uppfattning, åt hvilken äfven utskottet gifvit sitt erkännande.

Jag vill dock till kammarens ledamöter hemställa, om någon af dem tror, att man skulle kunna befrämja tédrickningen så att tétet

*Angående
nedsättning
af tullen å té.
(Forts.)*

Angående
nedsättning
af tullen å té.
(Forts.)

komme att ersätta kaffet hos gemene man, med ett ord ändra befolkningens lefnadsvanor, endast genom att bereda landets befolkning en skattelindring på 40,000 kronor. Motionären får ursägta mig, men jag tror ej, att man för så billigt pris vinner det målet. Det är icke med 40,000 kronor, som man skall kunna förmå befolkningen att öfvergifva bruket af kaffe, dertill fordras kraftigare åtgärder. Gå ut i bygderna och lär folket nyttan af att dricka té i stället för kaffe, framför allt bjud det på té, det är rätta vägen, men icke den af motionären föreslagna att nedsätta tétullen från 50 till 25 öre. Denna åtgärd skulle blott bereda de förmögnare samhällsklasserna en skattelindring på 40,000 kronor om året.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergendahl: Herr talman! Jag har visserligen icke något emot en nedsättning af tullen på té, men den måste föregås af borttagandet af tullen på kaffe. Jag tror det skulle se illa ut, om man sänkte tullen på té, som ännu är de förmögnares dryck, men bibehölle tullen på kaffe, som är de fattigarens.

Jag måste därför i afseende på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Med anledning af att här talats om att téet är en oskadlig dryck, vågar jag hoppas, att kammarens ledamöter skulle önska, att téet infördes såsom nationaldryck.

Jag tror, att, om svenska folket började rumla i té, skulle det vara befriadt ifrån kopparslagare. Det var en ärad talare på stockholmsbänken, som också erkände, att téet är en fullt oskadlig dryck, och önskade äfven han, att det måtte vara infördt såsom nationaldryck, men ansåg, att den skattelindring å 40,000 kronor, hvarom här är fråga, icke skulle ha någon nämnvärd betydelse, åtminstone icke den kraftiga verkan att förändra svenska folkets lefnadsvanor.

Ja, det är nog alldeles riktigt, icke heller jag tror, att dessa 40,000 kronor skulle kunna åstadkomma en sådan verkan, men deremot tycker jag han skall kunna medgifva, att den ifrågasatta tullnedsättningen skall i sin mån kunna bidra till att få téet infördt såsom nationaldryck. Det är med fäst afseende derå, som jag för min del kommer att rösta bifall till motionen.

Jag skall be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

I detta yttrande instämde herrar *Nydahl* och *Olsson* i Ornakärr.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i andra punkten af förevarande utlåtande n:o 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 99 ja och 66 nej; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 3.

Bifölls jemväl.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

n:o 43, i anledning af väckta motioner om löneförhöjning för Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern m. m.,

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om vilkoren för tillgodonjutande af Uddevalla—Venersborg—Herrljunga jernvägsaktiebolag beviljade löneförmåner, och

n:o 45, angående pensionsrätt för husdrängen vid Riksdagens bus m. m.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>K. A. Staaff</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 17 dennes,
och	» <i>Hj. Branting</i>	» 3 » » » 17 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,23 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Fredagen den 18 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande mars.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande protokoll, som upplästes:

1:o. År 1898 den 17 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar J. W. Arnberg och H. R. Törneblad, hvilka voro i tur att afgå, dels suppleanter för samtliga fullmäktige i riksbanken; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit utsedde till

fullmäktige:

herr *Arnberg, Johan Walter*, filosofie doktor, med 48 röster,
 » *Törneblad, Henrik Ragnar*, ledamot af
 Riksdagens Första Kammare » 48 » ;

samt till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under
 år 1899 försiggått:

herr *Uggla, Albert Axel*, major, med 48 röster,
 » *Horngren, Hjalmar*, grosshandlare, » 47 »
 » *Lundh, Fredrik Magnus*, f. d. jernkram-
 handlare » 46 »

och 2:o. År 1898 den 17 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar F. A. Anderson, O. W. Odelberg och P. Samzelius, hvilka voro i tur att afgå, dels suppleanter för samtliga fullmäktige i riksgäldskontoret; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit utsedde till

ordförande:

herr *Anderson, Frans Albert*, ledamot af
 Riksdagens Första Kammare..... med 48 röster,

Öfrige fullmäktige:

- herr *Odelberg, Oscar Vilhelm*, ledamot af
Riksdagens Första Kammare..... med 48 röster,
 › *Samzelius, Per*, f. d. ledamot af Riks-
dagens Första Kammare › 48 ›

samt till *suppleanter* för tiden från valet till dess nytt val under
år 1899 försiggått:

- herr *Lilliesköld, Erik Vilhelm*, kamrerare, med 48 röster,
 › *Ramstedt, Reinhold Victor*, f. d. ledamot
af Riksdagens Andra Kammare › 46 ›
 › *Nyström, Carl*, ledamot af Riksdagens
Första Kammare › 46 ›

sedan ordningen mellan de båda sistnämnda, hvilka erhållit lika
antal röster, blifvit genom lottning bestämd.

Jemte det protokollen lades till handlingarne, beslöt kammaren,
att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet
om dessa val underrättas för afgifvande af förslag till såväl förord-
nanden för de valde och skrifvelse till Konungen med anmälan om
de försiggångna valen som ock till den paragraf, som derom borde
intagas i riksdagsbeslutet.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda statsutskottets utlåtanden
n:is 43, 44 och 45.

§ 4.

Afgåfvos nya motioner af:

herr *O. Persson* i Rinkaby, n:o 231, angående tillägg till §§ 9
och 19 riksdagsordningen, och

herr *J. E. Centerwall m. fl.*, n:o 232, i anledning af Kongl.
Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark och virke från krono-
parker till sanatorier.

Båda dessa motioner bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15, i
anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran
om ändring i förordningen angående expeditionslösen.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömbålen beviljades herr *K. J. E. Hultkrantz* under tio dagar från och med den 26 dennes.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,49 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Lördagen den 19 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 12 dennes förda protokoll.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att Riksdagsman Hans Andersson i Näbbelöf, som lider af ansigtseczem, är tills vidare förhindrad att närvara vid Riksdagens förhandlingar, intygas härmed.

Stockholm den 17 mars 1898.

Arvid Afælius,
praktiserande läkare.

§ 3.

Gemensamma omröstningar. Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de i statsutskottets memorial n:is 39, 40, 41 och 42 samt bevillningsutskottets memorial n:is 7 och 14 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deri kamrarne fattat stridiga beslut, samt denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så anställes nu dessa omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nemligen:

1:sta omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, medgifver, det aflöningen till bevakningsbefälhafvaren vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping för tiden från och med år 1899 bestämmes till 2,000 kronor såsom lön och ålderstillägg med 300 kronor efter fem och ytterligare 200 kronor efter tio år, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit att icke bifalla Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 70 Ja och 147 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 118 Ja och 24 Nej, hvadan då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	70 Ja och 147 Nej,
sammanräknigen visar.....	188 Ja och 171 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att herr Wavrinskys m. fl. ifrågavarande motion icke af Riksdagen bifalles, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att till underhåll af den internationella fredsbyrån i Bern för en gång bevilja ett anslag af 750 kronor att utgå under år 1899.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga,

Gemensamma omröstningar. jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 69 Ja och 151 Nej.
(Forts.)

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 131 Ja och 14 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster, eller..... 69 Ja och 151 Nej,
sammanräkningen visar..... 200 Ja och 165 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

3:dje omröstningen.

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, må medgifva, att vid länsstyrelsen i Jemtlands län inrättas ytterligare en landskanslist- och en landskontoristtjänst, hvardera med en aflöning af 1,200 kronor, deraf 700 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar, med rätt för innehafvarne af nämnda tjänster till ålderstillägg i likhet med öfriga landskanslisters och landskontoristers, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Andra Kammarens beslut, Kongl. Maj:ts framställning i ämnet icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedelarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 66 Ja och 152 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 118 Ja och 29 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller 66 Ja och 152 Nej;
sammanräkningen visar..... 184 Ja och 181 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

4:de omröstningen:

*Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)*

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, må medgifva, att i den för landtbruksstyrelsen fastställda stat må, i stället för nu upptagna aflöning för öfverdirektören och chefen, med bibehållande af nu gällande vilkor för aflönings åtnjutande, uppföras aflöning för generaldirektören och chefen med 9,000 kronor, deraf 6,200 kronor i lön och 2,800 kronor i tjänstgöringspenningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Andra Kammarens beslut, Kongl. Maj:ts förslag att i den för landtbrukstyrelsen fastställda stat, i stället för nu upptagna aflöning för öfverdirektören och chefen, uppföra aflöning för generaldirektören och chefen med 9,000 kronor ej vuunit Riksdagens bifall.

Sedan voteringssedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och upp-
räkning och utföll omröstningen med 16 Ja och 203 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 82 Ja och 64 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	16 Ja och 203 Nej,
sammanräkningen visar	98 Ja och 267 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

5:te omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må medgifva, att i den för landtbruksstyrelsen fastställda stat må, i stället för nu upptagna aflöningar för fiskeriinspektören, två byråingenjörer och sekreteraren, med bibehållande af nu gällande vilkor för aflönings åtnjutande uppföras aflöningar för en hvar af fyra byråchefer med 6,400 kronor, deraf 4,400 kronor i lön, som efter fem år kan höjas med 600 kronor, och 2,000 kronor i tjänstgöringspenningar, röstar

Ja;

Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, medgifvit, att, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande framställning, de i nämnda stat nu upptagna aflöningar för fiskeriinspektören, två byråingenjörer och sekreteraren må, med bibehållande af nu gällande villkor för aflöningarnas åtnjutande, höjas med 500 kronor för en hvar af dessa ledamöter, eller till 4,500 kronor, deraf 3.000 kronor lön, som efter fem år kan höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor, och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar.

Sedan voteringssedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 13 Ja och 208 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna votsringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 55 Ja och 90 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	13 Ja och 208 Nej,
sammanräkningen visar	68 Ja och 298 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

6:te omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må medgifva, att det i staten för landtbruksstyrelsen upptagna anslag 5,000 kronor till extra biträden, vikariatsersättning och expenser förhöjes med 3,500 kronor eller till 8,500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit höja det i staten för landtbruksstyrelsen upptagna anslag å 5,000 kronor till extra biträden, vikariatsersättning och expenser med 1,000 kronor eller till 6,000 kronor.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och upp-
räkning och utföll omröstningen med 20 Ja och 198 Nej.

Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 67 Ja och 79 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller 20 Ja och 198 Nej,
sammanräkningen visar 87 Ja och 277 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

7:de omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill godkänna följande

Aflöningsstat

för patent- och registreringsverkets ordinarie personal att gälla från och med år 1899:

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa aflöning.	
	Kr.	Kr.	Kr.	
1 öfverdirektör	5,000	2,500	7,500	} Lönen kan efter 5 år höjas med 500 kronor.
1 öfveringeniör	4,200	1,800	6,000	
1 öfveringeniör	4,200	1,800	6,000	
1 ledamot och sekreterare ..	3,000	1,500	4,500	} Lönen kan höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
2 ledamöter och sekreterare	6,000	3,000	9,000	
1 registrator och arkivarie	1,800	1,200	3,000	
1 notarie	1,800	1,200	3,000	
1 byråingeniör	1,800	1,200	3,000	
5 byråingeniörer	9,000	6,000	15,000	} Lönen kan efter 5 år höjas med 100 kronor.
1 bokhållare	1,800	1,200	3,000	
1 förste vaktmästare	800	300	1,100	
1 vaktmästare	500	300	800	
2 vaktmästare	1,000	600	1,600	
Summa	—	—	63,500	

Anm. Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån kvarstår, lönen minskas med 150 kronor.

Gemensamma röstar
om-
röstningar.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Ja;

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, godkänt följande

Aflöningsstat

för patent- och registreringsverkets ordinarie personal att gälla från och med år 1899:

	Lön.	Tjenstgöringspennin- gar.	Summa aflöning.	
	Kr.	Kr.	Kr.	
1 öfverdirektör	5,000	2,000	7,000	} Lönen kan efter 5 år höjas med 500 kronor.
1 öfveringeniör	3,700	1,800	5,500	
1 öfveringeniör	3,700	1,800	5,500	
1 ledamot och sekreterare	3,000	1,500	4,500	} Lönen kan höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
2 ledamöter och sekreterare	6,000	3,000	9,000	
1 registrator och arkivarie	1,800	1,200	3,000	
1 notarie	1,800	1,200	3,000	
1 byråingeniör	1,800	1,200	3,000	
5 byråingeniörer	9,000	6,000	15,000	
1 bokhållare	1,800	1,200	3,000	} Lönen kan efter 5 år höjas med 100 kronor.
1 förste vaktmästare	800	300	1,100	
1 vaktmästare	500	300	800	
2 vaktmästare	1,000	600	1,600	
Summa	—	—	62,000	

Anm. Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån kvarstår, lönen minskas med 150 kronor.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 49 Ja och 169 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 54 Ja och 92 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller 49 Ja och 169 Nej,
sammanräkningen visar 103 Ja och 261 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

*Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)*

8:de omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till herr Carlsons ifrågavarande motion, må, för utgivande under sakkunnig ledning af en på svenska, engelska och franska språken affattad statistisk handbok öfver Sverige, dess näringar och samhällsförhållanden, under riksstatens sjetta hufvudtitel anvisa ett extra anslag af 30,000 kronor att utgå med hälften, eller 15,000 kronor, under hvardera af åren 1899 och 1900, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej. har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att herr Carlsons ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning och utföll omröstningen med 106 Ja och 110 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 100 Ja och 41 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller 106 Ja och 110 Nej,
sammanräkningen visar 206 Ja och 151 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

9:de omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Kongl. Maj:ts förslag om uppförande i postverkets stat af aflöning för en femte byråchef hos generalpoststyrelsen må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Andra Kammarens beslut, Kongl. Maj:ts förslag om uppförande i postverkets stat af aflöning för en femte byråchef hos generalpoststyrelsen icke vunnit Riksdagens bifall.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel afagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 42 Ja och 173 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 110 Ja och 31 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	42 Ja och 173 Nej,
sammanräkningen visar	152 Ja och 204 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

10:de omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att anslaget till gratifikationer m. m. åt tjenstemän och betjente må i postverkets stat höjas med 2,000 kronor till 9,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har, i enlighet med Andra Kammarens beslut, Kongl. Maj:ts förslag om höjning i anslaget till gratifikationer m. m. åt tjenstemän och betjente med 2,000 kronor icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel afagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig och utföll omröstningen med 83 Ja och 133 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-

<p><i>Gemensamma om-röstningar.</i> (Forts.)</p>	maren samtidigt anstald, hade utfallit med	70 Ja och 76 Nej,
	hvidan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller.....	102 Ja och 118 Nej,
	sammanräkningen visar	172 Ja och 194 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

12:te omröstningen:

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att tack- och barlastjern samt skrot skall åsättas en tullsats af 80 öre för 100 kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit, att gällande tullfrihet för ifrågavarande artiklar skall bibehållas.

Sedan voteringsmedlarna blifvit aflemnade samt en sedel afägd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingätt, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 60 Ja och 159 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anstald, hade utfallit med	89 Ja och 58 Nej,
hvidan, då dertill läggas Andra Kammarens röster eller.....	60 Ja och 159 Nej,
sammanräkningen visar	149 Ja och 217 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Herr statsrådet m. m. friherre *A. Rappe* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående pension åt kokerskan vid allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm, M. Nilsson, och

angående pension åt portvakten vid allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm U. Pettersson.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet herr *O. Perssons* i Rinkaby motion, n:o 231.

Vid föredragning dernäst af herr *J. E. Centerwalls m. fl.* motion, n:o 232, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till sanatorier, begärdes ordet af

Herr A. Hedin, som yttrade: Herr talman! Enligt min åsigt äro de tidsinskränkningar, som grundlagen stadgar för rättigheten att väcka motioner, särdeles olyckliga och kunde utan någon den ringaste skada upphävas, ja, till verkligt gagn. Men så länge dessa inskränkningar lyda såsom de göra, får man naturligen rätta sig efter dem. Dock vill jag vidhålla, att man bör se till, att man icke sträcker dem längre, än hvartill ordalydelsen af dessa bestämmelser alldeles otvifvelaktigt ger anledning.

Nu måste jag för min del säga, att, då dessa inskränkningar finnas och i betraktande af lydelsen af 55 § riksdagsordningen, jag icke kan se, att grundlagen ger fullt tydligt fog för väckande eller remitterande, rättare sagdt, af en motion sådan som den ifrågavarande. Det synes mig vara i allra högsta grad tvifvelaktigt. Men då man naturligtvis om ordalag sådana som de i 55 § riksdagsordningen kan tvista huru mycket man behagar, emedan de onekligen äro något evasiva, skall jag, efter att hafva uttalat mitt alldeles bestämda tvifvel om befogenheten af denna motions öfverlemnande till statsutskottet, icke framställa något yrkande mot remiss.

Vidare anfördes icke. Den ifrågavarande motionen hänvisades härefter till statsutskottet.

§ 6.

Föredrogs och bordlades för andra gången Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15.

§ 7.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *H. Odencrants*, hvilken aflemnade en motion om ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 233, bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets memorial n:o 46, i anledning af Andra Kammarens återremiss af vissa punkter i statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret,

bankoutskottets memorial n:o 6, angående ökad anslag till riksbankens byggnad i Mariestad, samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i fråga om ersättning af allmänna medel åt vittnen, inkallade af häktade personer,

n:o 48, i anledning af väckt motion om ändring af 3 § utsökningslagen m. m., och

n:o 49, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 55 och 56 §§ utsökningslagen.

§ 9.

Justerades två protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>E. Andersson</i>	i Upsala	under 14 dagar	fr. o. m. den 26 dennes,
»	<i>C. J. Carlsson</i>	i Norra Smedstorp	» 10 »	» » » 26 »
»	<i>R. Petersson</i>	i Skurö	» 10 »	» » » 26 »
»	<i>J. P. Nilsson</i>	i Kägglå	» 14 »	» » » 26 »
»	<i>D. G. Restadius</i>		» 4 »	» » » 21 »
»	<i>C. J. Jakobson</i>		» 5 »	» » » 22 »
»	<i>A. Hansson</i>	i Solberga	» 3 »	» » » 22 »
och	<i>G. Rydning</i>		» 14 »	» » » 26 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,8 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.